

Diagnòstic Participatiu – WAHDA

L'IMPACTE ALS DRETS HUMANS DE LA GESTIÓ DE LA CRISI DE LA COVID-19 I L'EMERGÈNCIA CLIMÀTICA

LÍBIA

NOVACT

NOVACT
Noviolència
Nonviolence
اللاعنف

DIAGNOSTIC PARTICIPATIF – WAHDA

L'IMPACTE ALS DRETS HUMANS DE LA GESTIÓ DE LA CRISI DE LA COVID-19 I L'EMERGÈNCIA CLIMÀTICA

LÍBIA

NOVACT

El present informe s'emmarca en una col·lecció de tres informes resultat de diagnòstics participatius sobre la situació dels Drets Humans en contextos de crisis realitzats als països de Algèria, Tunísia i Líbia entre els anys 2021 i 2022.

La realització d'aquest informe sobre Líbia ha estat duta a terme per NOVACT, redactat per Marc Almodóvar.

La seva implementació i producció té lloc en el marc del projecte de cooperació "WAHDA: Reforç de la societat civil tunisiana per a la defensa dels drets civils i polítics i el foment de la cohesió social per a avançar en la gestió de la crisi de la COVID-19, la transició política del país i l'estabilitat regional", liderat per NOVACT, Institut Internacional per a l'Acció Noviolenta.

Aquest projecte ha estat finançat per l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament, i s'ha dut a terme en partenariat entre NOVACT, la Fundació Solidaritat de la Universitat de Barcelona, la Lliga Tunisiana de Defensa de Drets Humans i la Universitat de Cartago a Tunísia.

Fundació Solidaritat
UNIVERSITAT DE BARCELONA

الليغة التونسية للدفاع عن حقوق الإنسان
La ligue tunisienne pour la Défense des Droits de l'Homme

Amb la col·laboració de l'Agència Catalana de Cooperació de la Generalitat de Catalunya

Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament

Generalitat
de Catalunya

Dipòsit legal: aquesta obra té la llicència internacional d'atribució-no comercial 4.0 (CC BY-NC 4.0). Aquesta obra es pot copiar, distribuir, difondre públicament, traduir i modificar, sempre que sigui amb finalitats no comercials i que se'n reconegui l'autoria mitjançant el text següent: "Estudi realitzat per NOVACT i redactat per Marc Almodóvar".

Índex

Introducció	4
1. Context general d'intervenció	5
2. Metodologia.....	16
3. Vulneració dels DDHH.....	19
1. Drets civils i polítics. Impunitat, arbitrarietat i abús	20
2. Drets culturals. Avenços sota amenaça amb una diversitat en risc.....	25
3. Drets de les dones. Militarització, control i retrocés.....	27
4. Drets dels migrants. El negoci de l'explotació	31
4. Impacte del Covid sobre aquesta situació	34
5. Vincle amb el Canvi climàtic	44
6. Recomanacions	49

Introducció

Aquest diagnòstic participatiu consisteix a fer un balanç de l'impacte de la gestió de la crisi de la pandèmia de la COVID-19 i de la crisi mediambiental, tant en els drets socioeconòmics com en les llibertats civils i polítiques. En un context de per si mateix complex com és el de Líbia, es tracten d'identificar les violacions dels drets humans, basant-se en els testimonis i dades d'una sèrie d'actors i actrius consultades.

L'informe recull com totes dues crisis, la de la COVID-19 i la mediambiental, no ha tingut un fortíssim impacte sobre una situació ja precària de respecte i defensa de Drets Humans per part de les institucions públiques i de les organitzacions de la societat civil. Això és especialment evident pel que fa a la gestió de la crisi mediambiental, la qual, sent un fenomen que porta desenvolupant-se dècades i els riscos i els impactes de les quals a la regió estan molt estudiats, continua sense ser una prioritat per a les institucions ni la societat civil en general, així com en el debat públic.

No obstant això, sí que s'ha percebut de manera generalitzada com aquestes conjuntures, particularment la pandèmia, han impactat de manera negativa el respecte i la defensa dels Drets Humans al país. Les mesures impulsades pel govern han funcionat en la seva major part en detriment dels drets i llibertats. Igualment, la complexa situació governamental que es viu a Líbia des de fa anys, impedeix una correcta implementació de mesures que poguessin ser beneficioses per a la població - com pot ser la distribució d'ajudes a centres sanitaris o directament a les persones.

Tot això ha fet créixer una fragilitat preexistent en el marc de la defensa i promoció dels drets humans a Líbia. D'aquí ve que aquest informe conclogui amb una sèrie de recomanacions destinades a institucions i associacions internacionals que pretenguin intervenir al país a través de projectes o programes de cooperació al desenvolupament. La intenció és recollir suggeriments proposats pels actors i actrius consultades que siguin operacionals i que siguin capaces de mostrar un suport eficaç al treball de les persones que treballen des de la societat civil i les institucions líbies per a garantir un marc de drets humans.

1. CONTEXT GENERAL D'INTERVENCIÓ

Líbia ha experimentat en els darrers deu anys uns enormes canvis que la han re-configurat de dalt a baix tant políticament com social. L'ebullició irresolta de l'esclat revolucionari del 2011, convertida en fratricida guerra civil pel poder, ha portat una situació canviant encara avui pendent d'estabilitzar. Aquesta particularitat determina clarament el context de treball, per això, considerem important fer un cop d'ull als canvis d'aquesta agitada dècada i situar millor el context d'intervenció en aquest espai que experimenta més de deu anys en constant mutació.

La detenció, el 15 de febrer de 2011, de l'advocat Fathi Terbil a Bengazi va ser l'espurna que va encendre la revolta a Líbia¹. La detenció d'aquest advocat, destacat en la lluita per la defensa de les víctimes de la massacre de la presó d'Abu Selim on el 1996 van ser massacrats 1270 presoners², va provocar una manifestació de protesta aïrada de les familiars de les víctimes d'aquella massacre. Dos dies després, i clarament inspirades per les revoltes populars a les veïnes Egipte i Tunísia³, les manifestacions s'estenien arreu del país exigint la caiguda del règim de Muammar el-Gaddafi, al poder des de 1969.

Amb les reserves més gran de petroli de tot Àfrica, i representant aquest vora la meitat del PIB i un 97% de les exportacions, l'estabilitat del règim es basava tant internament com externa en l'ús d'aquestes prebendes. Malgrat que Líbia comptava amb algunes de les millors estadístiques del continent pel que fa a esperança de vida o nivell adquisitiu, també encapçalava els rànquings de censura i repressió, amb altes quotes també de corrupció, un hermetisme gairebé esquizofrènic i una manca de llibertats col·lectives i polítiques absoluta. La provada capacitat camaleònica del president Gaddafi al llarg del temps, amb aliances basculants segons el context polític que podien passar des del recolzament logístic i econòmic de les insurgències armades dels anys 70 fins a finançar les campanyes electorals de diversos presidents francesos com Sarkozy; de passar del panarabisme nasserista al principi del seu regnat a voler encapçalar poste-

1 <https://www.alarabiya.net/articles/2011%2F02%2F27%2F139488>

Val a dir que des de meitat de gener ja havien existit diversos episodis de protestes sobre la corrupció a llocs com Bayda, Derna o la mateixa Bengazi i fins i tot s'havien produït detencions per incitar a convocar manifestacions contra el règim.

2 El 28 de juny de 1996 un grup de presoners van protestar per les males condicions de presidi a la presó d'Abu Selim, a Trípoli. Es queixaven de mala alimentació, el règim de visites i la cura mèdica. Els presos es van amotinar i van segrestar un parell de funcionaris. Després d'una negociació amb l'estat, van accedir a lliurar els funcionaris després d'arribar a uns acords. L'endemà, però, centenars de presoners van ser afusellats indiscriminadament als patis de la presó. Més de 1200 presos van perdre-hi la vida. Els funcionaris van fer creure als familiars que els presos seguien detinguts durant prop de cinc anys, en que aquests els hi duïen menjar. L'estat, malgrat les promeses, mai va condemnar ningú per aquests fets. Fathi Terbil encapçalava les protestes de familiars que des de l'any 2009 es produïen cada setmana a Bengazi. Arrel de la por que, pel mimetisme del que estava succeint a Egipte i Tunísia, les protestes escalesin, les autoritats van detenir Fathi Terbil.

3 Massives protestes populars acabaven de provocar la dimissió de Ben Ali a Tunísia, el 14 de gener, i Hosni Mubarak a Egipte, l'11 de febrer. Ambdós havien governat els seus països amb mà de ferro durant 23 i 29 anys, respectivament. Gaddafi en portava 41 quan van esclatar les protestes.

riorment una espècie de panafricanisme sui generis, sempre tenia el rerefons gairebé obsessiu del control del poder.

Les protestes van ser ràpidament respostes amb la repressió del règim de Gaddafi, que va disparar contra els manifestants. La situació va escalar ràpidament. Les forces policials es van retirar de poblacions com Bengazi, que va caure al control rebel, mentre les forces estatals feien ús de francotiradors i les forces aèries per reprimir les protestes⁴.

Contràriament al que havia succeït a les veïnes Egipte i Tunísia on havia preferit no intervenir directament, la denominada comunitat internacional, el lideratge dels països occidentals més influents, va veure la oportunitat de desempal·lar-se d'un aliat que consideraven poc fiable en un lloc tan sensible per l'economia global i va decidir intervenir. El 26 de febrer les Nacions Unides van congelar els actius de Gaddafi i el 17 de març, amb prou feines un mes després de l'inici de les protestes, el Consell de Seguretat va declarar una zona d'exclusió aèria i va autoritzar l'ús de qualsevol mesura per intervenir en el conflicte⁵. Això va provocar la entrada directa de la OTAN en el conflicte, que ja havia clarament evolucionat cap a una guerra i fraccionant el país en diversos fronts. La ajuda militar estrangera va ser decisiva. L'Octubre de 2011, i només 3 dies després que amb icòniques imatges s'anunciés la mort del dictador Gaddafi, l'opositor Consell Nacional de Transició (CNT) anunciava el final oficial de la guerra.

Una guerra d'insurgències va continuar en un país totalment fracturat, amb un estat i un poder central dèbil incapaç de fer-se efectius a tot el país.

L'anunci, però, no implicava el final del conflicte. Una guerra d'insurgències va continuar en un país totalment fracturat, amb un estat i un poder central dèbil incapaç de fer-se efectius a tot el país i on diverses forces estrangeres intentaven influir cap als seus interessos particulars. La lluita pel control dels pous de petroli va marcar el període. El CNT, constituït sobretot per figures polítiques de l'exili, es trobava mancat de legitimitat interna. Una legitimitat que va intentar consolidar amb les eleccions parlamentàries del juliol del 2012 que, tot i mostrar principalment la fragmentació del país, van suposar l'augment de la influència política de les forces islamistes properes als Germans Musulmans. Aquests, tot i no ser una força majoritària del parlament, van saber construir les aliances suficients per a constituir-se, davant la desesperació de la resta de forces,

4 <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8335934/Libya-protests-140-massacred-as-Gaddafi-sends-in-snipers-to-crush-dissent.html>

5 <https://news.un.org/en/story/2011/03/369382-security-council-authorizes-all-necessary-measures-protect-civilians-libya>

en la veu política dominant. Les noves institucions, però, no acabaven d'imposar el seu poder arreu d'un país on les milícies cada cop guanyaven més pes.

La situació es va fer insostenible el 2014. L'any arrencava amb diversos intents de fer caure el parlament. El veterà general Khalifa Haftar va intentar un parell de cops d'estat fracassats⁶ mentre el Suprem declarava nul el nomenament d'Ahmed Maiteeq com a primer ministre⁷. Al juny es van repetir noves eleccions legislatives on la caiguda de la legitimitat del poder central es va veure plasmada en la estrepitosa caiguda de la participació. D'un 62% el 2012 es va passar a un 18%. El principal resultat va ser la caiguda de representació de l'islamisme polític, que s'havia oposat a la convocatòria, en va denunciar

irregularitats i no va acceptar-ne els resultats. Acusava el nou Parlament d'estar sota el control dels gadafistes.

Des de llavors Líbia disposaria de dos parlaments i dos governs, cadascun dels quals recolzat per les seues faccions armades i els seus suports internacionals.

La lluita de poder es va imposar. Els enfrontaments a Trípoli entre milícies rivals va portar al control de la capital per part d'aquelles properes a les forces de l'islamisme polític⁸. Davant d'això el nou parlament va decidir traslladar la seva activitat a Tobruk a finals del setembre i nomenar allí un nou govern sota la batuta del general Khalifa

Haftar. Els grups propers als Germans Musulmans van negar-se a la dissolució de l'antic parlament i, amb les majories favorables, van decidir nomenar un nou executiu reconegut per la Cort Suprema a Trípoli. Des de llavors Líbia disposaria de dos parlaments i dos governs, cadascun dels quals recolzat per les seues faccions armades i els seus suports internacionals. El de Haftar, conegut com LNA per l'acrònim en anglès d'Exèrcit Nacional Libi, rebria el recolzament d'Egipte, els Emirats Àrabs i Rússia així com França i altres països europeus. El govern de Trípoli, per la seva banda, seria recolzat per Turquia i Qatar.

Començaria llavors la denominada segona guerra civil líbia, en que els dos fronts es van confrontar pel control del país en un conflicte que també va comptar amb la presència d'insurgències islamistes i separatistes amazics. Els enfrontaments es van estendre pel país, que cada cop consolidava més clarament la seva fractura. A principis d'octubre de 2015 l'enviat de les Nacions Unides va proposar l'establiment d'un govern d'unitat nacional encapçalat per Fayez Sarraj. Tot i que en un principi la proposta sorgia d'un

6 <https://www.cbsnews.com/news/libya-major-general-khalifa-haftar-declares-govt-suspended-in-apparent-coup-bid/>

7 <https://english.alarabiya.net/News/middle-east/2014/06/05/Libya-court-annuls-PM-election->

8 https://web.archive.org/web/20140825135414/http://www.washingtonpost.com/world/middle_east/egypt-denies-intervening-in-libya/2014/08/24/88b364ee-2b7d-11e4-be9e-60cc44c01e7f_story.html

procés de negociació amb ambdues faccions i estava recolzada per Londres i Washington, va ser rebutjada tant pel govern de Tobruk com pel de Trípoli. Davant la pressió internacional per a fer efectiu el nou govern, Serraj i sis membres del seu govern es van veure forçats a arribar per mar a la capital després que les milícies opositores a Trípoli bloqueguessin l'espai aeri. Amb el pas del temps, els partidaris del govern de Trípoli es van anar sumant al govern de Farraj, el Govern d'Acord Nacional (GNA per l'acrònim en anglès) que es va acabar legitimant com el depositari del recolzament turc i de les Nacions Unides. Mentrestant el general Haftar, dominant la major part del terreny, tot i no dominar les parts més densament poblades, no pretenia donar el seu braç a tòrcer. La sensació que el país es podia partir en, com a mínim, dues entitats diferenciades va créixer enormement.

Els intents de reconduir la situació van ser constants, sense èxit ni tant sols per a cessar les hostilitats. A mitjans de 2019 els intents per reprendre un procés de pau van portar a diverses negociacions i propostes d'alto al foc amb diversos grau d'èxit. Putin i Erdogan, dos de les principals figures internacionals que recolzaven les dos principals faccions en conflicte, van reclamar un alto el foc i la fi de la guerra delegada (o *proxy war*) al país el gener del 2020⁹. L'esclat de la pandèmia va donar esperances d'un possible alto el foc més permanent, però tampoc va ser definitiu. El general egipci al-Sissi també va intentar liderar un acord, sense èxit.

Però el descontentament intern anava creixent a totes dues bandes. L'estiu del 2020 es van produir protestes ciutadanes contra els governs tant a Trípoli, Misrata o Zawiya (sota control de l'GNA) com a Banghazi, Bayda, Sabha o Marj (sota control de l'LNA). Tant el govern d'al-Thani, de l'LNA, com el de Sarraj, del GNA, van presentar les seues dimissions, malgrat que després no s'acabarien fent efectives. Pressionats tant internament com internacional, l'agost de 2020 les autoritats enfrontades anunciaven un alto el foc permanent¹⁰. L'acord es ratificaria a l'octubre a través d'una comissió mixta de les dues parts enfrontades, donant la guerra oficialment per acabada¹¹. Segons aquestes totes les forces estrangeres havien d'abandonar el país en l'espai de 3 mesos. Els primers intents de nomenar un govern interí, però, van fracassar i no seria fins al gener que les parts assolirien un acord per a nomenar un executiu unificat i fins a mig any després, al març del 21, que es formaria un govern interí d'unitat. Aquest, liderat per Abdelhamid Dbeibah¹², hauria d'estar al càrrec fins a la convocatòria d'eleccions, que s'esperaven per al desembre del mateix any.

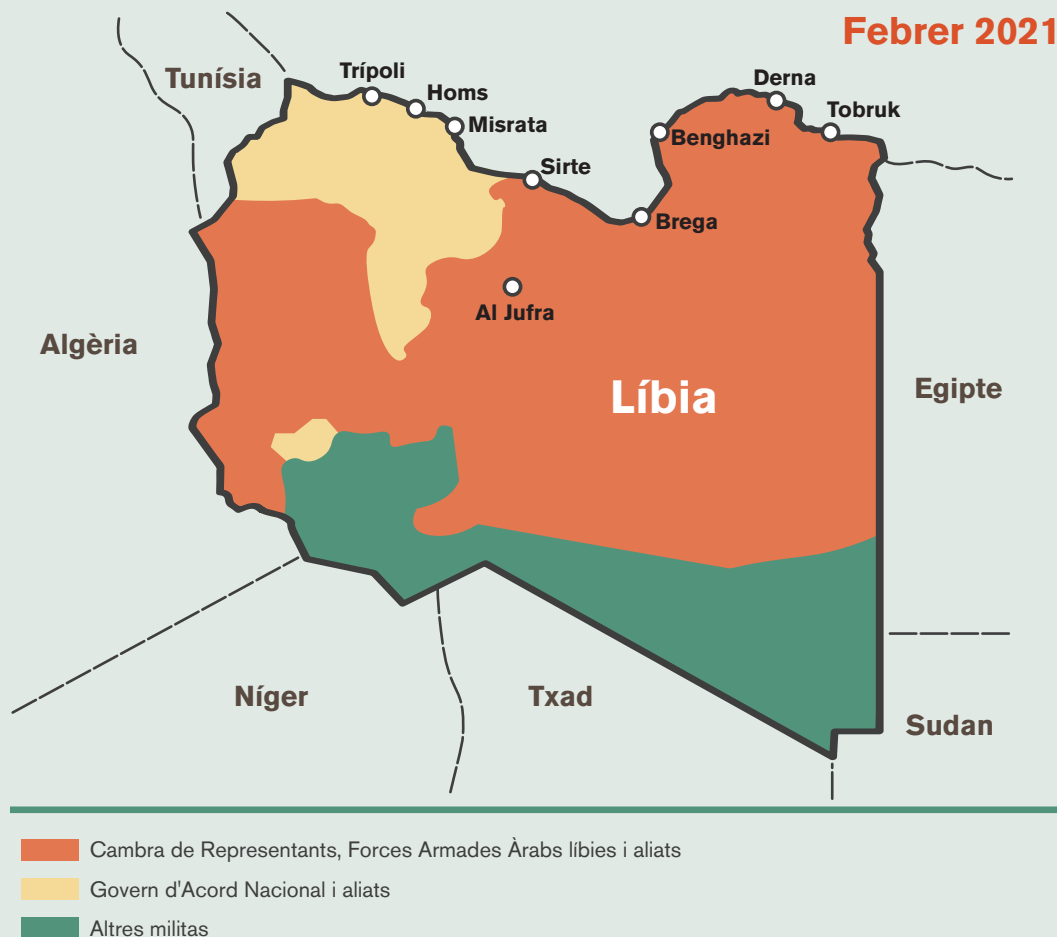
9 <https://www.aljazeera.com/news/2020/1/8/putin-and-erdogan-call-for-libya-ceasefire>

10 <https://www.bbc.com/news/world-africa-53863627>

11 <https://www.reuters.com/article/us-libya-security-ceasefire/warring-libya-rivals-sign-truce-but-tough-political-talks-ahead-idUSKBN2781BD?il=0>

12 <https://www.aljazeera.com/news/2021/3/10/libyan-lawmakers-endorse-govt-of-pm-designate-dbeibah>

SEGONA GUERRA CIVIL A LÍBIA: UNA LÍNIA TEMPORAL

Font: ISPI - Institut Italià d'Estudis Polítics Internacionals

Després d'una pre-campanya agitada, amb 98 candidatures a la presidència que incloïen totes les figures públiques dels darrers anys¹³, inclòs Seif al-Islam¹⁴, fill de l'antic dictador Mouammar el-Gaddafi, les eleccions no van tenir lloc. Un altre cop la falta d'acord va impedir que aquestes se celebressin en la data esperada. A pocs dies d'arrencar les votacions la Comissió Electoral va decidir ajornar-les per discussions profundes sobre detalls de la nova llei electoral. Al tancament d'aquest dossier encara no estava clar quan podrien tenir lloc les votacions.

Just quan s'estava acabant de redactar aquest dossier va esclatar la darrera crisi. A principis del mes de març, el parlament de Tobruk havia decidit encarregar al ministre d'interior Fathi Bashagha la formació d'un nou govern, desacreditant el d'Abdelhamid

13 <https://www.aa.com.tr/en/politics/98-hopefuls-apply-to-run-for-libya-s-presidency-election-official/2428341>

14 https://www.lemonde.fr/afrique/article/2021/11/15/saif-al-islam-kadhafi-un-revenant-a-la-conquete-de-la-libye_6102079_3212.html

Dbeibah, fruit del procés de pau apadrinat per Nacions Unides¹⁵. Aquest, però, es negava a transferir el poder abans de les eleccions mentre totes dues parts negaven la legitimitat de l'altre. Les pors a una nova fractura política del país eren creixents.

A conseqüència dels anys de conflicte armat les infraestructures públiques i els serveis s'han vist seriosament afectats. Els talls de llum o aigua son habituals en algunes poblacions, mentre la inflació va colpejar durament el país el 2021. Líbia va ser l'onzè país del món amb la inflació més alta, arribant a ser del 21,11%¹⁶. Amb la acumulació provocada pels anys de conflicte i inestabilitat, l'impacte és enorme en algunes cases i els organismes internacionals ja consideren que 1,3 milions de libis estan en situació de necessitat d'ajuda¹⁷. Arrel dels conflictes armats vora mig milió de persones (d'un total de 6,8 milions) s'han vist desplaçades internament, malgrat que bona part d'aquests ja han retornat als seus llocs d'origen. Malgrat tot 200 mil libis segueixen encara desplaçats internament al país¹⁸.

Durant 42 anys el règim de Gaddafi va aconseguir mantenir unides, encara que fos sota la força de la coacció, les diverses identitats i grups que conformen la Líbia moderna. A la seva mort i amb la caiguda de l'estat central, la incapacitat de constituir un projecte polític unificador ha provocat la enorme fragmentació del país. El que mediàticament es denominen les tribus, o identitats tribals, que no és altra cosa que estructures informals de parentiu més o menys fortes amb relacions basades en la legitimitat auto-imposada, van suplir la absència d'estat en els pitjors moments del conflicte. Causa i conseqüència, el seu reforçament ha accentuat antigues confrontacions, dificultant encara més la construcció de legitimitat del procés polític en curs.

I és que la inestabilitat política és la marca dominant del país, que encara no disposa d'una constitució definitiva. Encara segueix vigent la provisional de 2011, mentre l'esborrany plantejat pels experts el 2017 encara no ha estat sotmès a referèndum. La sala constitucional del Suprem, de fet, segueix inoperativa des de 2014, el que dificulta l'estabilitat política del país. El sistema judicial es manté encara disfuncional mentre la seguretat pública segueix incapaç d'oposar-se a les milícies, que dominen de forma efectiva

Amb la acumulació provocada pels anys de conflicte i inestabilitat, l'impacte és enorme en algunes cases i els organismes internacionals ja consideren que 1,3 milions de libis estan en situació de necessitat d'ajuda.

15 <https://www.libyaobserver.ly/news/libya%E2%80%99s-parliament-gives-confidence-bashaghas-government>

16 <https://www.libyaobserver.ly/inbrief/inflation-rate-2021-libya-3rd-arabic-world-11th-globally>

17 <https://reports.unocha.org/en/country/libya/>

18 <https://displacement.iom.int/node/12674>

l'espai públic. La fragilitat dels acords de pau posen en risc l'amenaça que les hostilitats es reprenguin d'un moment a un altre.

Pel que fa al paper de les dones, algunes de les persones entrevistades destaquen que probablement hi ha un major reconeixement del paper essencial de les dones en el suport de les famílies, però que en termes de responsabilitat política i presa de decisió, les dones segueixen necessitant lluitar per fer-se valer. Malgrat que en els darrers anys hi ha hagut un augment de la representació política femenina, amb el nomenament de diverses ministres, les veus consultades ho valoren com un tema més estètic que real. “La

percepció és que si mires d'aprop, no tenen poder” ens afirmava una persona entrevistada especialista en qüestions de gènere i feminisme.

Els entrevistats destaquen el 2014 com un dels punts d'inflexió del procés revolucionari. “Hi ha un canvi molt important a partir de llavors. No hi ha aquesta llibertat d'expressió que vam tenir quan la revolució va acabar” ens afirma un dels entrevistats. La divisió i la confrontació van posar fre a les llibertats i van fer ensopegar l'economia del país, afirmen. “El veritable poder de Líbia és a les milícies. La comunitat internacional està tolerant els que violen la llei a Líbia, però

“El veritable poder de Líbia és a les milícies. La comunitat internacional està tolerant els que violen la llei a Líbia, però això ha d'acabar. La situació és molt volàtil, el que necessitem és estabilitat, una agenda comuna de tots els països amb un beneficiari comú: Líbia”.

això ha d'acabar. La situació és molt volàtil, el que necessitem és estabilitat, una agenda comuna de tots els països amb un beneficiari comú: Líbia” assegura.

Els entrevistats destaquen la manca de seguretat i el poder total de les milícies com a factors claus de la situació actual. La manca d'estat i la feblesa d'aquest que ni tant sols pot imposar les seves forces de seguretat davant els cossos armats. “La gent pot criticar el govern però no pot parlar de les milícies” afirma un periodista. En el conflicte arrencat el 2014 es van comptabilitzar fins a una seixantena de grups armats diferents lluitant en els diversos fronts de la guerra. Molts d'ells amb el recolzament directe o indirecte d'agents internacionals operant en el conflicte. A Trípoli, la capital, actualment operen una mitja dotzena de milícies. La manca de rendició de comptes ha estat àmpliament denunciada per organitzacions de drets humans que exigeixen que els crims comesos durant el conflicte armat siguin portants davant de la justícia¹⁹. De fet bona part de les milícies o grups armats han estat integrades d'una forma més directa o menys a les estructures de seguretat de l'estat. A més algunes figures destacades d'aquestes milícies han sigut

19 <https://reliefweb.int/report/libya/libya-ten-years-after-uprising-abusive-militias-evade-justice-and-instead-reap-rewards>

recompensades amb posicions de responsabilitat en els diversos governs i institucions del país. Abdel Ghani al-Kikli, líder de la milícia Força de seguretat central d'Abu Salim, a la que Amnistia Internacional responsabilitza de crims de guerra i violacions de Drets Humans, va ser nomenat al capdavant d'una autoritat pel GNA de Trípoli. El 2018 el govern de Trípoli també va integrar la milícia de la Radaa dins del cos del ministeri de l'interior malgrat haver estat objecte de repetides denúncies per desaparicions forçoses, tortura i persecució de dones i membres del col·lectiu LGTBQ+. La impunitat amb la que operen algunes milícies a qui s'acusa de greus crims de guerra en el sector sota control de Haftar també ha estat àmpliament denunciat per la estesa sensació d'impunitat. Una llei instaurada el 2012 que proveïa immunitat als membres de milícies que haguessin comès crims amb l'objectiu vague de "protegir la revolució del 17 de febrer" no fa més que augmentar la sensació d'impunitat d'aquests abusos de poder. "El problema és que no existeix ni policia ni exercit; els oficials porten uniforme però no responen al ministeri, només en cobren el salari; els controlen uns altres" afirma un entrevistat. "Si les milícies conserven el poder, si les famílies que controlen el país segueixen tenint aquest poder, que hagi un govern o un altre no canvia res. Mentre això passi no hi haurà pau" afirma una altra persona consultada.

Malgrat l'embargament d'armes establert per les Nacions Unides el 2011 països com Turquia, els Emirats Àrabs, Rússia o Egipte han continuat subministrant armament a les diverses parts en conflicte. El concepte de *proxy war*, o guerra delegada, així com la intervenció estrangera és un dels aspectes a adreçar en la situació actual. La majoria dels entrevistats ho veuen com un punt clau, denuncien les ingerències i a la vegada reclamen responsabilitat per a la comunitat internacional en ajudar a estabilitzar realment el país. Les lectures en aquest àmbit, però, són del tot pessimistes. "És difícil veure cap èxit dels intents actuals d'arribar a l'estabilitat política quan qüestions com el desarmament no s'han abordat adequadament. Mentre no hi hagi plans clars i concrets per resoldre aquest problema en particular, és difícil tenir esperança en el canvi de cares i les afiliacions polítiques dels funcionaris governamentals" afirma una entrevistada.

Algunes veus, però, es mostren més optimistes i valoren, per exemple, que comunitats com el poble amazic tinguin una major veu política. "En els temps de Gadafi estàvem perseguits, ara tenim gent al govern. Això marca totalment la diferència" afirma un activista amazic. Aquesta minoria, que representa el 10% de la població, va ser víctima de la denominada revolució cultural de Gadaffi, amb l'objectiu d'assimilar aquest poble i arabitzar-lo. A la caiguda del dictador van començar a difondre la seva llengua i cultura ancestral i a proliferar associacions per a la preservació i memòria del fet amazic. Actualment el Consell Suprem Amazic serveix de cos polític representatiu de les vuit principals poblacions amazics del país. El gener de 2021 fins i tot anunciaven la creació de la primera televisió amaziga a Líbia²⁰. Els líders de la comunitat, però, s'han mostrat preocupats per les possibilitats que la consolidació de poder del sector Haftar pugui fer retro-

20 <https://www.libyaobserver.ly/inbrief/libya%E2%80%99s-first-amazigh-tv-channel-be-launched-soon>

cedir aquests avenços culturals i polítics de la seva comunitat. Els límits són evidents. De fet representants de les minories amazic i tuareg han denunciat sentir-se marginats del procés de diàleg liderat per Nacions Unides el 2020. Anteriorment, durant el fallit procés constituent del 2017, malgrat que es van reservar algunes cadires per a les tres minories no àrabs reconegudes, els amazics en van decidir boicotejar les eleccions i els membres de la minoria Tebu en van rebutjar l'esborrany que en va sortir finalment.

Pel que fa a l'aspecte laboral, Líbia segueix sent un dels països del món amb un índex de contractació pública més elevats. El 2015 el sector públic representava el 85% del mercat laboral, pujant fins el 93% en el cas de les dones²¹. Indicava, a més, una lleugera tendència a l'alça, ja que el 2012 el percentatge era de 78,5²². Això aporta una enorme seguretat laboral, sobretot tenint en compte que la contractació pública facilita la cobertura sanitària. Però a la vegada facilita les relacions clientelars, sobretot amb milers de treballadors amb sous però sense atribucions laborals efectives. Com a

En un país on la pràctica totalitat de les exportacions i 2/3 parts del PIB provenen d'un sol sector, la producció de petroli ha estat una de les obsessions centrals tan localment com internacional del conflicte.

exemple, els centenars de treballadors de la Junta d'Execució i Gestió dels Ferrocarrils de Líbia, que disposen de feina malgrat que el tren no circula pel país des de 1965 i que els plans gadafistes de tornar-lo a instal·lar estan gairebé parats des dels noranta²³. La fragilitat de l'estat és una bomba de rellotgeria de la que depenen milions de llocs de treball. En un país on la pràctica totalitat de les exportacions i 2/3 parts del PIB provenen d'un sol sector, la producció de petroli ha estat una de les obsessions centrals tan localment

com internacional del conflicte. Després de patir enormes sotracs arrel dels conflictes armats de 2011 i 2014 (amb una disminució de fins al 71,82% de la producció), ha anat recuperant mica en mica les xifres. Dels 470 mil barrils anuals del 2014 ara se'n produeixen 1,1 milions, encara mig milió per sota de les xifres de 2010²⁴. Però tot i ser un sector tan central econòmicament per al país només dona feina a prop de 43 mil persones. Entre la indústria i l'agricultura no s'arriba a donar feina al 10% de la població. A més, bona part d'aquest sector privat agrícola també depèn de l'estat en forma

21 <https://www.ly.undp.org/content/libya/en/home/library/Sustainabledevelopment/Labour-Market-Assessment.html>

22 <https://documents1.worldbank.org/curated/en/967931468189558835/pdf/97478-PUB-PUBLIC-Box-382159B-9781464805660.pdf>

23 <https://www.dw.com/en/libyas-train-project-remains-off-the-rails/a-19565824>

24 <https://www.indexmundi.com/energy/?country=ly&product=oil&graph=production> i <https://tradingeconomics.com/libya/crude-oil-production>

de subsidis el que reforça aquesta estructura clientelar en un context d'inestabilitat i lluita de poder.

De fet molts treballadors públics completen els seus sous amb petites feines al sector privat. Malgrat tot, entre 2010 i 2012 les xifres d'atur es van duplicar, passant del 10 al 19%, xifra en la que es va pràcticament estabilitzar. El sector més afectat és, com de costum, el juvenil, amb unes taxes d'atur del 49%. Amb un 30% de la població amb menys de 14 anys, aquest és un altre dels reptes del país. D'altra banda, la força laboral estrangera, significativa abans de l'esclat de la revolució, va decaure estrepitosament. Entre 2005 al 2015 aquesta va passar d'1,3 milions a 0,3.

Algunes de les persones entrevistades destaquen la finestra d'oportunitat que van suposar els anys 2012 i 13 per a la obertura de petits negocis. Però el miratge es va trencar el 2014 amb l'escalada del conflicte. "La cosa es va moure una mica el 2012 i el 2013 i es van començar a muntar negocis, serveis d'importació i exportació, però el 2014, quan el CGT va negar les eleccions, en aquell moment es va enfonsar l'economia i el país es va partir". El país ha escapat altre cop del focus mediàtic espanyol i europeu en el que es va trobar, temporalment i de forma parcial, el 2011. Actualment només atreu algun tipus d'atenció mediàtica pel fenomen migratori i arrel de les nombroses denúncies expressades pels grups de defensa dels drets humans.

2. METODOLOGIA

El treball de camp es va realitzar durant el mes d'agost del 2021 a les ciutats de Trípoli, Misrata, Zwara i Zawiya. La impossibilitat d'accedir a la zona sota control de l'Exèrcit Nacional Libi va impossibilitar incloure Bengazi en aquesta llista. Tampoc es va poder visitar en aquest sentit Sabha, principal ciutat en la ruta migratòria. La elecció de Trípoli i Misrata és per la seva centralitat política i econòmica dins del país. Pel que fa a les dues següents, Zwara i Zawiya, van ser escollides per ser un bon termòmetre del pols que tenien els activistes en drets humans per la qüestió Amazigh i pel tema de refugiats i immigrants. Tot i que en anteriors viatges es va poder accedir a centres de detenció de persones migrades i tenir accés als guardacostes libis, la situació securitària i la arbitrarietat del control de les milícies ho va fer impossible en aquesta visita.

Les dificultats en l'accés a la informació i la restricció de moviments i del dret a informació que imperen al país en els darrers temps s'han fet evidents en la realització d'aquest treball de camp. Això complica també la fiabilitat de les fonts i la necessitat constant de contrast i revaluació de les informacions adquirides. La inestable situació afavoreix la extensió de la por a parlar i la manca de confiança, així com el complet biaix amb el que alguns s'expressen segons siguin els seus pols d'interès personal o del grup al qual formen part, ja sigui per convicció o coacció. En aquest aspecte la evolució de la situació al país ha estès la dificultat d'accés a fonts femenines, que ha estat un dels grans handicaps del treball de camp. La creixent situació de control i reclusió privada de les dones, agregades al context general de manca de llibertat d'expressió i por a parlar, ha dificultat l'accés a fonts femenines per a la realització del treball de camp.

Les dificultats en l'accés a la informació i la restricció de moviments i del dret a informació que imperen al país en els darrers temps s'han fet evidents en la realització d'aquest treball de camp.

Durant el treball de camp es van realitzar 27 entrevistes curtes a persones d'edats diverses compreses entre els 30 i els 65 anys i amb perfils socials i polítics variats a través d'un petit qüestionari base. D'aquestes 27 entrevistes només dues van ser a dones pels problemes d'accés a aquests perfils explicats anteriorment. Es van entrevistar experts acadèmics, representants d'autoritats públiques, membres de la societat civil i membres de les comunitats locals. Les entrevistes es van fer de forma alterna per telèfon, presencial o en algun cas a través de correu electrònic. Per motius de seguretat totes les persones consultades van destacar la seva voluntat de mantenir el seu anonimats i garantir que no es podrà traçar la seva identitat sota cap concepte ja que temen que qualsevol indicatiu les pugui posar en situació de risc. Aquestes entrevistes van ser complementades posteriorment des de l'exterior del país amb una entrevista virtual amb una advocada experta en qüestions de gènere realitzada el març del 2022, i altres

dues al maig i juny amb dues dones analistes i avaluadores habituades a treballar amb la societat civil i institucions líbies.

A part d'aquest treball de camp l'informe s'ha elaborat a través d'una investigació de dades i informacions sobre el país referents als diversos temes dels que tracta aquest informe amb l'objectiu de construir un cos d'anàlisi consolidat i coherent. Les dificultats trobades durant la realització del treball de camp i la obtenció de dades i informació només posa de manifest que es fa precís fer una investigació més profunda i acurada, amb la necessària participació d'investigadors locals líbis, per a trobar conclusions més definitives a les preguntes plantejades per aquesta recerca.

3. VULNERACIÓ DELS DRETS HUMANS

Els pràcticament deu anys de conflicte armat a Líbia han afectat enormement el respecte dels Drets Humans al país. Amb un estat feble, amb importants problemes en matèria de seguretat, el control efectiu de la situació per part de les milícies armades i la feblesa d'una societat civil relativament jove i obligada a créixer i subsistir en aquest context, ha dificultat enormement el respecte als drets més bàsics. Alguns índexs internacionals situaven Líbia a la cua de les llibertats personals, com és el cas del Freedom Index,

que el situava com el desè país amb pitjor registre²⁵ o Freedom House, que li donava un 9 sobre 100 en matèria de llibertats, castigant especialment les llibertats polítiques²⁶. Però més enllà de rànquings i puntuacions, la inestabilitat del país ha donat lloc a la vulneració de gran nombre de drets humans.

La sensació que la situació està empitjorant en aquest aspecte és cada cop més present. Una persona entrevistada, que anteriorment havia tingut càrrecs

d'alta responsabilitat dins l'administració líbia, ho manifestava clarament així: “La situació està empitjorant; s'estan limitant les llibertats personals i col·lectives; hi ha una por a ser segrestat o que et prenguin les possessions; estem lluny de la llibertat.” Un treballador d'ONG també afirmava que “Estem retrocedint, i és quelcom que ja no té sortida”.

“La situació està empitjorant;
s'estan limitant les llibertats
personals i col·lectives; hi ha
una por a ser segrestat o que et
prenguin les possessions; estem
lluny de la llibertat.”

Drets civils i polítics. Impunitat, arbitrarietat i abús

Moltes entitats denuncien que els abusos de la guerra segueixen impunes. Les autoritats han reconegut fins a 3650 persones desaparegudes en diferents ciutats. Des de l'estiu del 2020 s'han descobert desenes de fosses comunes tant sols als afores de Trípoli. Un dels epicentres d'aquesta repressió va ser la ciutat de Tahuna, una població de 13 mil habitants 65 quilòmetres al sud-est de Trípoli²⁷. Tant sols en aquesta població, a finals del 2021, s'havien descobert 80 fosses, 43 de les quals comunes i 37 més d'individuals²⁸. Com a mínim 338 veïns de la població havien desaparegut després que la milícia al-Kani, vinculada a les tropes de Haftar, prengué control de la ciutat el 2015²⁹. Organitzacions

25 <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/freedom-index-by-country>

26 <https://freedomhouse.org/country/libya/freedom-world/2021>

27 <https://www.aljazeera.net/news/2021/10/12/%D9%84%D9%8A%D8%A8%D9%8A%D8%A7-60>

28 <https://xurl.es/flz58>

29 <https://www.hrw.org/news/2021/01/07/libya-militia-terrorized-town-leaving-mass-graves>

de Drets Humans han denunciat els abusos comesos per la milícia durant els 5 anys que va controlar Tahuna. La brutalitat de la milícia al-Kani havien portat el govern dels Estats Units i la Unió Europea a prendre accions contra els seus representants³⁰. Els seus partidaris, per la seva banda, asseguraven que a les fosses comunes només hi havia membres dels Germans Musulmans³¹. La veritat és que entre els cadàvers s'hi van trobar menors d'edat i dones.

El 26 de desembre del 2021 una cort militar va sentenciar Mesbah el-Sharif, membre de la milícia, a sis anys i mig de presó per la mort premeditada de sis persones a Tahuna³². Era la primera sentència pels crims comesos a la ciutat. 5 mesos abans, Mohammad al-Kani, líder de la milícia a qui donava nom, va ser assassinat a Benghazi mentre resistia un grup armat que intentava detenir-lo a casa seva³³. Alguns van denunciar que s'havia tractat d'un assassinat extrajudicial premeditat amb l'objectiu de no rendir comptes amb el líder de la milícia.

La impunitat seguia sent la tònica general³⁴. Diversos tribunals libis van anul·lar les sentències contra oficials de l'era Gaddafi detinguts durant la revolució en reconèixer que els judicis no havien contingut les mínimes garanties processals. Seif al-Islam i al-Saadi, dos dels fills de Gaddafi, van veure's beneficiats per aquestes decisions. Organitzacions denunciaven que les autoritats seguien ignorant les ordres de detenció de la Cort Penal Internacional contra diverses figures de l'antic règim. En el cas de Mahmoud Werfalli, acusat de la mort de 33 persones a Benghazi, mantenia posicions de poder dins de l'exèrcit de Haftar. Situació similar a la que ocorria amb Ahmed Dabbashi, qui combatia amb forces governamentals del GNA malgrat tenir una ordre de captura de la fiscalia líbia per la seva presumpta vinculació amb el tràfic de persones³⁵.

El sistema judicial segueix disfuncional, mentre que els tribunals militars continuen jutjant a persones civils. Tant jutges com procuradors o advocats segueixen treballant sota l'amenaça dels grups armats. Dels 12 300 presoners reconeguts el 2021 per l'estat libi més d'un 41% ho eren sense judici en ferm, sovint en condicions arbitràries sense acusacions formals, i en presons sobre-poblades i sota condicions inhumanes de reclusió³⁶. Els grups armats segueixen mantenint arbitràriament detingudes milers de persones, algunes des de fa

30 <https://home.treasury.gov/news/press-releases/sm1192>

<https://www.libyaobserver.ly/news/eu-sanctions-al-kani-militia-leaders>

31 <https://www.libyaobserver.ly/news/pro-haftar-militiaman-claims-al-kani-militia-tarhouna-killed-muslim-brotherhood-members-only>

32 <https://www.libyaobserver.ly/inbrief/al-kaniyat-militiaman-sentenced-six-years-prison>

33 <https://www.libyaobserver.ly/news/pro-haftar-militia-leader-al-kani-assassinated-benghazi>

34 <https://www.icj.org/libya-impunity-prevails-10-years-on-from-the-revolution/>

35 <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/paises/pais/show/libia/>

36 <https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/libya>

més de deu anys sense càrrecs ni judicis³⁷. Les denúncies de maltractaments i tortures en aquests centres són molt habituals. Amnistia Internacional va denunciar la mort sota tortura de Tarek Abdelhafiz l'estiu del 2020 a mans de la Brigada 128, afí a les Forces Armades Líbies de Khalifa Haftar. La entitat denunciava que “va ser sotmès a pallisses brutals, va estar penjat durant períodes perllongats i el van privar de menjar i aigua. El seu cos sense vida va ser abandonat davant un hospital de la localitat (de Houn) dues setmanes després”³⁸. El germà de Tarek, Ahmed, també havia estat segrestat el 2019 sense saber-se on.

Les desaparicions forçoses també estan a l'ordre del dia amb grans problemes per a mantenir-ne un recompte clar. La implicació activista de dones líbies és sovint un dels objectius. El juliol del 2019 es va denunciar el segrest a la seva casa de Bengazi de la diputada Siham Sergiwa a mans de milícies properes a les Forces Armades Líbies de Khalifa Haftar³⁹. Des de llavors, i sense que se sàpiga on es troba, el seu seient al parlament ha quedat buit. En un principi hi va haver rumors de la seva possible mort, i encara a dia d'avui es desconeix on es troba. La primavera de 2020 les Nacions Unides van denunciar un preocupant augment de casos de desaparicions com les esmentades⁴⁰. L'informe també apuntava un augment de les execucions extrajudicials en centres de detenció arreu del país.

La pena de mort està estipulada en més de 30 articles del codi penal de Líbia, fins i tot per actes d'opinió i associació. No s'ha executat cap condemna a mort des del 2010, tot i que tant els tribunals militars com els civils les van seguir imposant. El Codi Penal de Líbia encara imposa càstigs greus, fins i tot la pena capital, per constituir associacions “il·legals” i prohibeix als libis unir-se o establir branques locals d'organitzacions internacionals tret que rebin una autorització del govern que rarament es concedeix.

Diverses lleis restringeixen la llibertat d'expressió i mantenen la persecució criminal per difamació de la bandera o dels treballadors públics així com els insults contra la religió. El codi penal estableix la pena de mort per “promocionar teories o principis” que pretenguin enderrocar el sistema polític, social o econòmic. Recentment una nova llei contra el denominat cibercrim havia alertat els especialistes per la por que obrís la porta a la persecució de la llibertat d'expressió a les xarxes⁴¹.

Reporters Sense Fronteres situava Líbia en la posició 165 d'un total de 180 del baròmetre de llibertat de Premsa, perdent una posició respecte l'any anterior⁴². A finals de

37 <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/paises/pais/show/libia/>

38 <https://www.amnesty.org/es/latest/news/2020/11/libya-un-rights-council-members-must-address-widespread-torture-during-periodic-review/>

39 <https://xurl.es/zwlkr>

40 <https://reliefweb.int/report/libya/unsmil-expresses-concern-about-increased-enforced-disappearances-libya>

41 <https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/libya>

42 <https://rsf.org/en/libya>

gener de 2022 la entitat lliurava un informe a les Nacions Unides recollint les violacions contra periodistes recollides al país des de 2016. L'informe recollia amenaces i atacs contra 12 periodistes i 11 mitjans de comunicació en particular, incloses execucions extrajudicials, detencions arbitràries i actes d'intimidació contra professionals i alertava que cap d'aquells casos havia estat jutjat⁴³. RSF també denunciava que cada cop era més difícil l'accés per a periodistes estrangers al país. Aquestes dificultats van ser experimentades en primera persona per a la realització d'aquest informe.

Entre els periodistes libis reprimits es trobava Ismail Abu Zuraiba, condemnat el 2020 per un tribunal militar a 15 anys de presó acusat de cooperar amb grups armats islamistes⁴⁴. Samy Sherif, periodista radiofònic, també va ser segrestat per una milícia propera al govern de Trípoli l'estiu del 2020 i retingut durant 11 dies a causa de la seva tasca professional⁴⁵. El cotxe de l'advocada Hanan el-Barassi va ser metrallat als carrers de Bengazi el novembre del 2020 després que compartís missatges criticant actes de corrupció del fill de Khalifa Haftar a les xarxes socials⁴⁶. Tant ella com la seva filla havien rebut diverses amenaces. La seva mort va provocar fortes condemnes⁴⁷.

Un seguit de decisions governamentals, l'estiu del 2021, també van aixecar l'alarma sobre la intenció del govern libi de soscavar la llibertat d'expressió dels mitjans. Un parell de decrets reassignaven a entitats no monitoritzables el control i supervisió de les llicències del sector mediàtic. Segons denunciava Article 19, una entitat dedicada a la llibertat de premsa, això posava en risc la independència dels mitjans⁴⁸. Una periodista consultada considera que el retrocés en llibertats és evident. "Hi va haver un temps en què vam gaudir de la llibertat però ara ja no és així; t'has de restringir a la versió oficial de tot. Jo mateix he patit les conseqüències amb el tancament de la meua ràdio. No hi ha llibertat de premsa" ens afirmava. El tancament d'emissores de ràdio, moltes constituïdes arrel de la revolució, va ser una tònica en els darrers anys de conflicte⁴⁹.

Reporters Sense Fronteres situava Líbia en la posició 165 d'un total de 180 del baròmetre de llibertat de Premsa, perdent una posició respecte l'any anterior.

43 <https://rsf.org/en/news/rsf-draws-uns-attention-press-freedom-violation-libya-2016>

44 <https://www.libyaobserver.ly/inbrief/un-eu-condemn-military-trial-benghazi-journalist>, <https://xurl.es/inj11>

45 <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/paises/pais/show/libia/>

46 <https://www.youtube.com/watch?v=NErWe-J2bP8>

47 <https://edition.cnn.com/2020/11/11/africa/libya-lawyer-rights-activist-killed-intl/index.html>

48 <https://www.article19.org/resources/libya-latest-governmental-decision-undermines-media-freedom/>

49 <https://rsf.org/en/news/rsf-decries-closure-two-radio-stations-libya>

La defensa dels Drets Humans no va ser tampoc una tasca fàcil. S'han registrat diversos abusos contra defensores d'aquests drets. Algunes persones entrevistades han destacat que la situació avui és fins i tot més complexa que fa un temps ja que la integració de certes milícies als cossos estatals de seguretat ha dotat de major poder i legitimitat les seves accions, malgrat que aquestes vagin dirigides a soscavar els drets polítics i socials. El simple assenyalament dels activistes com a feministes per part dels aparells de seguretat de l'estat és una amenaça cada cop més recurrent, ens apunten algunes persones

La Missió de Nacions Unides va reportar haver rebut diversos informes d'activistes dels drets humans que havien estat segrestats i sotmesos posteriorment a violència sexual per dissuadir-los de participar en la vida pública.

entrevistades. La Missió de Nacions Unides va reportar haver rebut diversos informes d'activistes dels drets humans que havien estat segrestats i sotmesos posteriorment a violència sexual per dissuadir-los de participar en la vida pública. "Més enllà de l'entorn de detenció, hi ha indicis creïbles que els agents de l'Estat o els membres de milícies també fan servir la violència sexual com a eina de submissió o humiliació per silenciar aquells que se'ls percep que parlen en contra dels seus interessos o que semblen desafiar les normes socials o els rols de gènere acceptables" afirmava l'informe⁵⁰. Abusos més greus van ser

també registrats. El 3 de juny del 2021 un grup armat vinculat a Khalifa Haftar va segrestar el periodista, activista i fotògraf Mansour Atti⁵¹. Membre de la Mitja Lluna Libia i la Comissió de la Societat Civil de Adjabiya, Atti també es va fer popular per ridiculitzar el poder polític en una sèrie còmica anomenada Shatt el-Horreyia. Se sospita que es troba a la presó d'al-Rahma, prop de Benghazi. L'activista Hamza el-Traiki també segueix desaparegut des que a principis de desembre fos segrestat a Misrata a mans d'homes armats sense identificar⁵². La abducció succeïa pocs dies després que Traiki criticqués el govern d'unitat de Dbaida a Facebook⁵³. Malgrat tot, la realitat laboral de l'estat, en que el 85% de les feines provenen del sector públic i en que milers de persones depenen d'aquests sous per subsistir, permetien mesures més sibil·lines de coacció. A molts activistes se'ls amenaça amb destruir-los la vida laboral si sobrepassen segons quines línies.

50 <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/A-HRC-48-83-AUV-EN.pdf>

51 <https://www.libyaobserver.ly/news/lcw-photographer-mansour-atti-haftars-detention-7th-month>

52 <https://libyareview.com/19392/libyan-activist-kidnapped-after-criticising-pm/>

53 <https://xurl.es/g855w>

Diverses ONG van criticar el decret-llei presidencial 289 promulgat el 2019 que restringia enormement el camp d'operació de les entitats de la societat civil⁵⁴. El decret promulgava la instauració d'una agència governamental, amb el nom de Comissió de la Societat Civil, encarregada d'autoritzar noves organitzacions i controlar-ne el finançament i les activitats. També permet a l'agència revocar les seves llicències en funció d'un conjunt d'infraccions vagues i poc definides. El control estatal sobre les tasques de les entitats civils és total, fins i tot per aquelles d'internacionals que volen operar sobre el terreny libi. Algunes d'aquestes entitats han acabat renunciant a projectes davant la impossibilitat d'exercir la seva tasca com a defensores de drets.

Les entitats denunciaven traves absurdes vinculades a la arbitrarietat i la manca d'interdependència de l'organisme estatal de monitoratge que els feien impossible la seva feina⁵⁵. La Plataforma Líbia, una coalició de 14 organitzacions líbies que treballen per protegir i promoure els drets humans al país denunciaven que el decret impedeix el treball de la societat civil i en restringeix les llibertats públiques. Les entitats denunciaven que, més enllà d'aquesta legislació restrictiva, al país se seguien aplicant normatives de l'època Gaddafi que limitaven enormement les tasques de la societat civil líbia i n'impedien el creixement. Denunciaven restriccions poc clares i definides que obrien la porta a la arbitrarietat de la repressió estatal.

Drets culturals. Avenços sota amenaça amb una diversitat en risc

Es considera que més d'un 90% de la població líbia és d'origen àrab o berber i que, malgrat l'origen divers, comparteixen llengua i cultura d'una forma més o menys homogènia. Malgrat aquesta aparent homogeneïtat, entre un 3 i un 7% de la població son amazics, un 1,3% son tebu i un 0,2 és tuareg. A aquests grups, a més, s'hi sumen altres divisions socio-polítiques rellevants, diferents a les ètniques, com son els vincles tribals. A Líbia existeixen 20 principals vincles denominats de caràcter tribal, alguns dels quals vinculats als anteriorment mencionats vincles de caràcter ètnic i lingüístic. Alguns estudis fan créixer aquesta xifra fins a les 140 tribus. A aquesta divisió s'hi suma una afegida, que és la categorització de negre libi, sota la qual es poden trobar ciutadans dels diversos grups ètnics o tribals, a part dels migrants, afegint una nova clivella sociocultural de discriminació. La discriminació racial està enormement estesa en la societat líbia i episodis d'abusos vinculats a la raça, incloent rebutjar la atenció mèdica en centres de salut pública, son constantment denunciats.

54 <https://apnews.com/article/africa-libya-middle-east-b5439c264f290caa43c65395947655d4>

55 <https://www.hrw.org/news/2021/06/04/libya-draconian-decree-would-restrict-civic-groups>

A causa de l'associació que alguns fan entre tuaregs i gaddafisme, s'han reportat casos d'abusos contra aquesta comunitat i es considera que son víctima de discriminació habitual al país. Durant la revolució, Gaddafi va contractar algunes unitats mercenàries de tuaregs no libis per combatre les forces revolucionaries, el que ha fet que els episodis de discriminació contra aquest grup siguin habituals. Una situació que no ajuda a resoldre un problema endèmic de la comunitat, com és la manca de documentació. Es calcula que uns 14 mil tuaregs, un percentatge enorme de la seva comunitat, no disposen de

Es calcula que uns 14 mil tuaregs, un percentatge enorme de la seva comunitat, no disposen de ciutadania ni papers oficials ja que la legislació de ciutadania no contempla la realitat nòmada d'aquesta comunitat.

ciutadania ni papers oficials ja que la legislació de ciutadania no contempla la realitat nòmada d'aquesta comunitat⁵⁶. En aquest aspecte comparteixen problemàtica amb el poble tebu, que les autoritats líbies consideren en molts casos un poble txadià.

Al poble amazic, per la seva banda, provenia d'una històrica tradició de marginalització dins del règim gaddafista, qui apostava pel procés d'arabització de la seva ciutadania. Els noms amazics van ser prohibits dels registres,

l'idioma perseguit oficialment i es van forçar els matrimonis mixtes per erosionar el sentit d'identitat. Les associacions amazics van ser prohibides. Els amazics es van implicar clarament en la lluita per la caiguda del règim, amb el que la seva caiguda va suposar una explosió de l'associacionisme i la consciència amaziga. L'idioma es va reconèixer oficialment, es van permetre les entitats culturals pròpies i es va donar espai a un ressorgiment de la identitat amaziga. A la caiguda del dictador van començar a difondre la seva llengua i cultura ancestral i a proliferar associacions per a la preservació i memòria del fet amazic. Actualment el Consell Suprem Amazic serveix de cos polític representatiu de les vuit principals poblacions amazics del país. El gener de 2021 fins i tot anunciaven la creació de la primera televisió amaziga a Líbia⁵⁷. Malgrat aquest ressorgir, però, temen que l'ascens de l'Exèrcit Àrab Libi de Khalifa Haftar amenaci aquests petits però importants avenços.

Segons el departament d'estat dels Estats Units, les llibertats religioses del país estaven força limitades i la llibertat de culte no estava garantida al país⁵⁸. L'Islam es manté com la religió oficial i encara es manté un entramat legal que prohibeix la difusió o publicació d'informacions que qüestionin aquesta preponderança. El codi penal prohibeix la conver-

56 <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=search&docid=5b9fb76e7&skip=0&query=amazigh&coi=LB&searchin=fulltext&sort=date>

57 <https://www.libyaobserver.ly/inbrief/libya%E2%80%99s-first-amazigh-tv-channel-be-launched-soon>

58 <https://www.state.gov/reports/2020-report-on-international-religious-freedom/libya/>

sió de religió, malgrat que la declaració constitucional del 2011 prohibia explícitament la discriminació religiosa. Es calcula que al país hi ha uns 34 mil cristians. Prop d'un centenar serien conversos de l'islam.

Algunes milícies, com la Radaa o la brigada al-Nawasi, vinculades al govern del GNA, o els salafistes del Madkhali, alineats amb l'LNA de Haftar, han estat acusades de fer de policia religiosa a barris de la capital i de realitzar detencions d'individus acusats de no respectar la llei islàmica. També s'acusava aquests grups de controlar la vestimenta i la presència femenina als espais públics malgrat que aquestes són restriccions no sostingudes per cap legislació vigent. Algunes fonts alertaven de la creixent influència dels salafistes madkhalis, aliats militars de l'LNA de Haftar qui, rere un discurs de suposada lluita contra l'extremisme islàmic ha teixit aliances amb grups conservadors com aquests⁵⁹. Diverses fonts han denunciat atacs a les minories religioses, inclosos els migrants cristians, els conversos al cristianisme i els residents estrangers a través d'atacs físics, agressions sexuals, detencions, segrests i assassinats. També es va denunciar la repressió a la venda de llibres que aquests grups no consideraven moralment acceptables. Algunes entitats han denunciat que, als centres de detencions de migrants, les persones cristianes denunciaven estar més exposades a episodis d'abusos físics i sexuals per part dels guardes a causa de la seva condició religiosa.

Drets de les dones. Militarització, control i retrocés

La presència de milícies armades que actuen de forma efectiva en algunes zones com a policia religiosa ha soscavat la llibertat de moviment i presència pública de moltes dones, que se senten coaccionades per aquests grups armats. Una dona entrevistada ens assegurava que “la situació de seguretat ha fet que les dones tinguessin més por de participar tant en assumptes culturals com polítics”. Segons la mateixa entrevistada aquesta no és una situació exclusiva de les milícies i acusa també els funcionaris públics. “Les dones són objecte de més assetjament per part de les autoritats en llocs com els aeroports, per exemple” on, malgrat que cap llei ho limiti, els funcionaris qüestionen aquelles dones que viatgen soles. Aquesta situació complica encara més els problemes de gènere de la societat líbia. Segons el Programa de Nacions Unides per al Desenvolupament, Líbia té un Índex de Desigualtat de Gènere de 0,172 en una escala del 0 a l'1⁶⁰. Això la situava el 2018 en la posició 41 de 162 en el rànquing de països amb pitjor desigualtat. Encara hi havia molts forats per a fer-se una imatge completa. Segons el Women Count Data Hub, depenent de

59 <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/north-africa/libya/addressing-rise-libyas-madkhali-salafis>

60 <https://www.ly.undp.org/content/libya/en/home/gender-equality.html>

Nacions Unides, al desembre de 2020, només es disposava del 17,3% dels indicadors necessaris per fer un seguiment dels ODS des d'una perspectiva de gènere⁶¹. Hi havia mancança de dades pel que fa violència contra les dones, cures no remunerades i treball domèstic i indicadors clau del mercat laboral, com ara la bretxa salarial. Malgrat tot es podia percebre com les taxes d'atur son fins a deu punt superior per a dones que per a homes (25,1% vs 15,9%) i que la inseguretat alimentària també era molt més acusada entre dones que entre homes (43,6% vs 30,6%). Les dones, malgrat tot tenien un índex d'alfabetització superior al dels homes (86,1% vs 77,8%) i és que, mentre un 45% dels homes tenen estudis secundaris, fins a un 69,4% de les dones els tenen⁶².

Al febrer del 2021 només un 16% de les diputades eren dones. El govern transicional d'Abdelhamid Debeida es va comprometre a que un 30% de les carteres ministerials fossin per a dones. Finalment, però, només un 15% ho van ser de les fins a 33 carteres d'aquest macrogovern⁶³. En total, 5 ministres dones, entres les quals dues són carteres ministerials importants. Halima Ibrahim Abderrahmane és la ministra de Justícia. Per la seva banda, Najla el-Mangoush es va convertir el 16 de març del 2021 en la primera dona líbia en ser anomenada ministra d'Exteriors i la quarta en tot el món àrab. Malgrat l'assoliment d'aquesta fita la tasca no ha estat senzilla i han rebut enorme pressió. Dos mesos després del seu nomenament va rebre fortes pressions per a que abandonés per part de milícies armades i essent senyalada per tele-predicadors⁶⁴. Al mes de novembre el Consell Presidencial, un òrgan independent del govern, va suspendre el-Mangoush de les seves potestats i li va fins i tot impedir abandonar el país en considerar que havia pres decisions sensibles unilateralment⁶⁵. El govern va rebutjar la intercessió del consell i va confirmar Mangoush en el seu càrrec. Malgrat que hi ha una evident disputa política al darrera de les pressions per fer caure Mangoush, es fa difícil destriar-les de la seva condició de primera dona al càrrec i les dificultats que alguns homes tenen en acceptar la normalització d'aquesta situació. La sensació general és que les dones ministres no tenen poder real. Un dels entrevistats ens plantejava precisament això i assegurava que Mangoush no tenia

61 <https://data.unwomen.org/country/libya>

62 <https://www.ly.undp.org/content/libya/en/home/gender-equality.html>

63 <https://www.theafricareport.com/72773/libya-who-are-the-five-influential-women-ministers-in-the-new-government/>

64 <https://www.theguardian.com/world/2021/may/09/libya-foreign-minister-najla-el-mangoush-pressd-to-quit-after-calling-for-turks-to-leave>

65 <https://www.aljazeera.com/news/2021/11/7/najla-mangoush-libyas-ruling-council-suspends-foreign-minister>

poder per nomenar ambaixadors⁶⁶. Altres veus consultades consideren aquesta una percepció no real. “Les ministres tenen poder de decisió, tot i que evidentment està sota els límits de control polític de la situació actual, i és evident que aquest és un control patriarcal” ens afirmava una advocada especialista en temes de gènere i feminisme, “però sí és cert que a nivell d'impacte en tenen poc.”

Coincidint amb el dia de la dona, el 8 de març del 2022, el govern de Abdelhamid Dbeidah va decidir suspendre definitivament un acord amb Nacions Unides referent a la igualtat de gènere⁶⁷. L'acord s'havia signat l'octubre anterior a través de la ministra de Drets de les Dones, Houria Khalifa Miloud al-Tormal, provocant enorme enrenou polític al país⁶⁸. L'acord va ser portat als tribunals i fins i tot davant les institucions religioses del muftí i Dar el-Iftaa, que es van mostrar contraris a la proposta, assegurant que l'islam ja garanteix els drets de les dones.

La llei líbia segueix sense criminalitzar específicament la violència domèstica o contra les dones i manté encara un clar biaix de gènere i principis abusius contra les dones.

La legislació tampoc no ha avançat en termes de gènere. “No hi ha canvis perquè no hi ha prioritat” ens afirmava una persona consultada. La poca presència femenina al parlament, amb l'afegit que aquesta presència està repartida en el blocs polítics oposats, impossibilita la capacitat d'incidència legislativa en matèria de gènere. Un avant-projecte de llei sobre la violència contra les dones va ser plantejat, però ni tant sols va ser portat a debat parlamentari. La manca de prioritat política, ens afirmen algunes veus consultades, impossibilita avançar en aquest camp.

La llei líbia segueix sense criminalitzar específicament la violència domèstica o contra les dones i manté encara un clar biaix de gènere i principis abusius contra les dones⁶⁹. El Codi de Família de Líbia discrimina les dones pel que fa al matrimoni, el divorci i l'herència. El codi penal permet reduir la pena per a un home que mata o lesiona la seva dona o una altra dona quan resulta que sospita que té relacions sexuals fora del

66 Malgrat que la veracitat d'aquesta informació, que podria ser un rumor de carrer, no ha pogut ser contrastada, a Mangoush se li ha atribuït la destitució de l'ambaixador libi als Estats Units al mes d'agost (<https://libyaupdate.com/mangoush-dismisses-libyas-ambassador-to-the-us/>) Si aquesta va ser una decisió plenament seva o no no ho podem verificar però la existència mateixa d'aquests rumors ja dona compte de la acceptació popular d'un ministeri dirigit per una dona.

67 <https://www.africanews.com/2022/03/08/libya-suspends-the-implementation-of-gender-equality-agreement/>

68 <https://www.memri.org/reports/memorandum-understanding-signed-un-promoting-womens-rights-sparks-opposition-libya>

69 <https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/libya>

matrimoni. Segons el codi penal, els violadors poden escapar del processament si es casen amb la seva víctima. La llei de nacionalitat de 2010 estableix que només els homes libis poden transmetre la nacionalitat líbia als seus fills. El codi penal prohibeix tots els actes sexuals fora del matrimoni, incloses les relacions consentides entre persones del mateix sexe, i els castiga amb flagel·lacions i fins a cinc anys de presó⁷⁰. Segons diversos informes, la violència cibernètica contra les dones ha crescut de manera constant en els darrers anys, sovint passant a atacs físics, sense que hi hagi lleis per combatre-ho.

Des de 2011 s'ha avançat molt poc en la seguretat jurídica de les dones. S'han modificat lleis que han consolidat la discriminació contra les dones i les lleis que exis-

Segons diversos informes, la violència cibernètica contra les dones ha crescut de manera constant en els darrers anys, sovint passant a atacs físics, sense que hi hagi lleis per combatre-ho.

teixen per a protegir-les es consideren febles en la seva capacitat d'aplicació. En són exemples les disposicions específiques sobre el matrimoni, la custòdia dels fills, el divorci i les seves conseqüències. Malgrat que la abolició de la poligàmia va ser unes de les promeses polítiques del primer govern post-Gaddafi la veritat és que el 2014 el Tribunal Constitucional va fer tot el contrari. Va acabar abolint les exigües limitacions al doble matrimoni existents en la Llei del Matrimoni, o Llei 10. Amb aquesta decisió ja no era necessària,

com abans, ni el consentiment de la primera dona ni la demostració que es podia mantenir financerament el matrimoni múltiple sense perjudicar cap de les conjugues⁷¹. La protecció pels casos de violència de gènere és una quimera tant pel context legal com per la presència destacada de les milícies. Una situació que es veu accentuada per la manca de consciència col·lectiva sobre el problema en el si de la societat líbia i saber on recórrer en cas de detectar un episodi. Fins a un 77% de la població general reconeixia no saber on poder reportar casos de violència domèstica⁷². Només un 23% de les dones reconeixen saber on fer-ho.

70 <https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/libya>

71 <https://english.alarabiya.net/articles/2013/02/07/264927>

72 https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/covid19_behaviour_assessment_report.pdf

Drets dels migrants. El negoci de l'exploació

La vulnerabilitat i els risc de patir abusos sobre les comunitats desplaçades és un altre dels temes sensibles en matèria de drets humans al país. Un dels casos és la comunitat Taouergha, una ciutat d'uns 40 mil habitants a 30 km de Misrata formada pels descendents dels esclaus portats a Líbia des de l'Àfrica Sub-sahariana en els segles XVIII i XIX. La majoria d'aquesta població va ser expulsada de les seves cases i viu desplaçada des de 2011 quan els grups anti-gadafistes van prendre la ciutat, considerada un bastió proper al dictador. La major part viu en assentaments per tot el país i malgrat que el 2018 es va negociar una reconciliació que havia de garantir el retorn dels Taouergha a casa seva, només uns 6900 (un 17,2%) ho havien fet a finals del 2021⁷³. La situació de devastació de la ciutat ho feia materialment impossible. Diversos intents de retornar a les seves cases han tocat amb la oposició de grups armats que es negaven a acceptar el acord de retorn assolits⁷⁴. La situació de vulnerabilitat d'aquests desplaçats en els camps d'assentaments els va exposar a diversos atacs. El setembre del 2018 els camps de Trípoli van arribar a ser bombardejats⁷⁵.

Un dels temes que més ha centrat la atenció dels mitjans de comunicació occidentals sobre Líbia en els darrers anys ha estat el tracte sobre les persones migrants i refugiades que es donaven al país. Els diversos episodis d'abús contra persones migrants registrats en centres de detenció o directament en alta mar, a vegades enregistrats i compartits a xarxes socials, han aixecat el senyal d'alarma a nivell internacional.

A principis de gener del 2022 Metges sense Fronteres denunciava que més de 600 migrants, refugiats i sol·licitants d'asil havien sigut arrestats i portats a un centre de detenció sobre-poblat de Trípoli, on l'organització havia constatat cops, ferides per arma blanca i signes de xoc i trauma a causa de les violentes detencions⁷⁶. La causa, aparentment, havia estat una manifestació pacífica dels detinguts. L'octubre del 2021 la portaveu de l'Alt Comissionat pels Drets Humans de les Nacions Unides denunciava un increment de la mà dura i les batudes contra migrants i sol·licitants d'asil al país⁷⁷. Es denunciava la ràtzia contra un assentament informal a Gergaresh, a 12 km de Trípoli, en la que hauria mort una persona i se n'haurien arrestat unes 4 mil, que haurien estat portades a un ja sobre-poblat centre de detenció per migrants. Aquella mateixa setmana 4 migrants més havien sigut morts per les forces de seguretat en un intent de fuga a un centre a Gheriyan. Episodis

73 https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/RNA%20of%20Returnees%20to%20Tawergha_FINAL.pdf

74 <https://www.hrw.org/news/2019/01/24/libya-displaced-population-cant-go-home>

75 <https://www.france24.com/en/20180902-hundreds-escape-prison-near-libyas-tripoli-police-0>

76 <https://reliefweb.int/report/libya/libya-over-600-migrants-arrested-after-speaking-out-their-rights>

77 <https://www.ohchr.org/FR/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=27646&LangID=E>

similars es van denunciar a al-Mabani i al centre d'Abu Selim unes setmanes abans⁷⁸. Aquests succeïen en un context de sobre-població i condicions insalubres en els centres de detencions per a persones migrants al país. Segons denunciava Amnistia Internacional “Autoritats, membres de grups armats i milícies, així com bandes delictives sotmetien les persones refugiades, sol·licitants d'asil i migrants detingudes sistemàticament a casos de tortura i altres maltractaments, homicidi il·legítim, violència sexual i treball forçós.”⁷⁹

Segons denunciava Amnistia Internacional “Autoritats, membres de grups armats i milícies, així com bandes delictives sotmetien les persones refugiades, sol·licitants d'asil i migrants detingudes sistemàticament a casos de tortura i altres maltractaments, homicidi il·legítim, violència sexual i treball forçós.

Els detinguts en aquest centres dependents del Ministeri de l'Interior no disposaven de mecanismes per a recórrer contra la seva detenció. Es va denunciar també la desaparició forçada en centres no oficials, com la fàbrica de Tabac de Trípoli, sota control de la GNA i dirigit per l'antic cap de la intel·ligència líbia, Emad el-Trabulsi⁸⁰. També s'han denunciat expulsions forçoses sense procediments legals. El 2020 es van denunciar fins a sis mil casos duts a terme per les Forces Armades Àrabs Líbies, de Khalifa Haftar, i altres grups afins⁸¹.

El mes de juny passat Metges Sense Fronteres va rebutjar treballar en dos camps (Mabani i Abu Salim) a causa de

la violència i el tracte inhumà que s'hi donava. “El patró persistent d'incidents violents i danys greus als refugiats i migrants, així com el risc per a la seguretat del nostre personal, ha arribat a un nivell que ja no podem acceptar” manifestava en un comunicat la cap de la missió al país, Beatrice Lau⁸².

Al darrere s'hi detecta fins i tot un enfoc econòmic i lucratiu del fet migratori. Segons denunciaven alguns investigadors, com Jonathan Tossel, del Clingendael Conflict Research Unit, el model de negoci vinculat al tràfic de persones ha canviat. “Ara és més rendible detenir un migrant que no pas transportar-lo a un punt de desembarcament”, afirmava⁸³.

78 <https://msf-seasia.org/news/libya-recurrent-violence-against-refugees-and-migrants-tripoli-detention-centres-forces-msf>

79 <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/paises/pais/show/libia/>

80 <https://www.aljazeera.com/news/2021/10/4/libyas-roundup-tops-5000-migrants-as-crackdown-continues>

81 <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/paises/pais/show/libia>

82 <https://msf-seasia.org/news/libya-recurrent-violence-against-refugees-and-migrants-tripoli-detention-centres-forces-msf>

83 <https://english.alaraby.co.uk/features/how-human-traffickers-are-exploiting-covid-19-north-africa>

Una perversa situació provocada pels creixents ajuts europeus per prevenir l'arribada de migrants a les costes del nord del Mediterrani. Els guardes, a més, veuen la oportunitat d'aconseguir sobresous extorsionant les persones migrants detingudes o les seves famílies, demanant diners a canvi de l'alliberament. En aquest context les dones migrants són especialment vulnerables. El treball sexual forçat o altres noves formes d'esclavitud també són habituals, així com les xarxes de prostitució forçada i tràfic de blanques. Amnistia Internacional denunciava l'estiu del 2021 haver reportat casos de guardes que reclamaven favors sexuals a canvi d'accés a aigua neta o menjar i de dones embarassades que denunciaven haver estat violades repetidament pels guardes dels camps⁸⁴. Dos migrants nigerianes han portat el seu cas a les Nacions Unides i reclamen responsabilitats al govern libi i italià⁸⁵.

La Guarda Costera Líbia, que treballa en col·laboració amb les autoritats italianes y europees, ha estat denunciada per la intercepció de milers de persones refugiades i migrants en alta mar i que durant el seu retorn a la costa líbia haurien estat objecte de desaparicions forçades, detencions arbitràries e indefinides, tortura, treball forçat o extorsió. L'any 2020 es van comptar gairebé 12 mil casos d'aquest tipus⁸⁶. Pel mes de juny del 2021 aquestes xifres ja havien estat superades⁸⁷. Des del 2015 les guardacostes líbies han rebut 455 milions de dòlars de les institucions europees⁸⁸.

El negoci del moviment de persones ha atret l'atenció de molta gent. “No totes les màfies són líbies” ens aclareix una persona entrevistada que ha tingut alta responsabilitat política anteriorment. “Hi ha tràfic de persones i hi ha un negoci d'això, però va més enllà de les persones líbies”, afirma. Alguns treballadors d'ONG reconeixen que la situació, en aquest aspecte, era fins i tot millor en l'època de Gaddafi.

84 <https://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/amnesty-says-migrants-in-libyan-camps-forced-to-trade-sex-for-clean-water/>

85 <https://www.infomigrants.net/en/post/37752/exploitation-and-enslavement-two-nigerian-migrants-take-rights-case-to-un-committee>

86 <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/paises/pais/show/libia>

87 <https://msf-seasia.org/news/libya-recurrent-violence-against-refugees-and-migrants-tripoli-detention-centres-forces-msf>

88 <https://www.brookings.edu/blog/future-development/2021/11/02/libyas-migrants-and-crimes-against-humanity/>

4. IMPACTE DE LA COVID SOBRE AQUESTA SITUACIÓ

Segons les dades recollides per la Universitat John Hopkins, Líbia havia presentat 459 mil casos de Covid i poc més de sis mil morts vinculats a la Covid19 a finals de gener del 2022⁸⁹. Això representava un índex de mortalitat de l'1,3% i uns gairebé 90 morts per cada mil habitants, situant Líbia en una posició mitjana en comparació amb la resta d'estats del món. L'índex de mortalitat era igual al d'Itàlia, similar al dels Estats Units (1,2%) o el Marroc (1,4%) i un xic superior al d'Espanya, que se situava llavors en el 0,9%. En quant a morts per habitant, però, representava aproximadament la meitat de casos que Itàlia o Espanya, tres vegades menys que els Estats Units i el doble que el Marroc.

El primer cas reportat oficialment va ser el 24 de març del 2020 i els contagis van afectar inicialment més fort a la zona de Sabha, al sud del país. Líbia va tenir unes primeres onades relativament més suaus comparant-les amb les d'altres països, però va experimentar els pitjors pics de la pandèmia durant la segona quinzena de juliol del 2021 i ara, recentment, a principis de febrer de 2022 amb pics de 2500 i 3800 positius diaris, respectivament⁹⁰. Tot i un inici força complicat, s'han acabat consolidant uns 25 mil tests setmanals⁹¹. Això situa una taxa de tests lleugerament superior a la meitat dels que es realitzen a Espanya.

És probable que l'escala real de la pandèmia sigui molt superior a la que s'ha informat ja que la capacitat de fer tests segueix sent limitada i concentrada a Bengazi i Trípoli, sobretot. A més el Centre Nacional per al Control de Malalties a Líbia (NCDC) és l'organisme públic encarregat de gestionar la pandèmia, però els problemes de gestió de l'administració pública, deteriorada després d'una dècada de conflicte armat i especialment en el camp de la salut, fan difícil la seva tasca. Algunes institucions no han volgut donar les xifres per vàlides mentre el conflicte armat fa difícil ponderar aquestes dades oficials amb els excessos de morts registrats i obtenir xifres més aproximades de l'impacte real de la pandèmia.

Els riscos d'un col·lapse sanitari que ha colpejat severament sistemes més robustos com l'europeu, situava el sistema de salut libi en posició d'extrema vulnerabilitat. El col·lapse

Després de nou anys de conflicte, aproximadament la meitat dels recursos sanitaris seguien tancats o inoperatius a l'inici de la pandèmia. Encara més: tres de cada quatre centres hospitalaris acabarien no sent operatius debut a la manca de personal, medicines o equipament

89 <https://coronavirus.jhu.edu/data/mortality> (Actualització del 10/2/22)

90 <https://ourworldindata.org/coronavirus/country/libya>

91 https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/covid-19_epi_weekly_libya_26_dec_2021.pdf

del sistema sanitari va fer que fins a un 50% dels libis tinguessin problemes d'accés a tractament mèdic quan el necessitaven, segons un informe de les Nacions Unides⁹². Això era el doble que dos anys abans. Després de nou anys de conflicte, aproximadament la meitat dels recursos sanitaris seguien tancats o inoperatius a l'inici de la pandèmia⁹³. Encara més: tres de cada quatre centres hospitalaris acabarien no sent operatius debut

a la manca de personal, medicines o equipament⁹⁴. Els problemes de subministres com aigua o electricitat, també dificultava enormement la tasca dels centres oberts.

Segons el relat d'un conductor d'ambulàncies de Trípoli, la situació va ser complexa. "Jo vaig ajudar a portar oxigen i medicines allà on em deien. Vaig veure morir molta gent aquells dies. Els hospitals no tenien recursos. Era normal, Ens faltaven recursos mèdics, bombones d'oxigen, material mèdic, medicines...."

afirma, a més d'apuntar a la impossibilitat d'atendre altres malalties. Segons el relat de moltes persones entrevistades, aquells que s'ho podien permetre s'adreçaven al sistema privat de salut, on les esperes eren més curtes. Algunes persones apunten a que això va afavorir situacions de corrupció.

A l'inici de la pandèmia, amb les hostilitats bèl·liques encara en curs, molts ciutadans van veure limitades la seva capacitat d'accés als recursos sanitaris a causa dels enfrontaments armats. A finals de març tant sols 3 hospitals públics del país tenien capacitat per atendre malalts crítics. Un d'ells era l'hospital d'Al-Khadra, a Trípoli i equipat amb 400 llits. El 7 d'abril del 2020, però, va haver d'ésser evacuat a causa dels bombardejos de les forces de Haftar⁹⁵. L'OMS va xifrar en 27 els recintes hospitalaris atacats en aquest període⁹⁶. Altres recintes hospitalaris van ser ocupats durant la pandèmia per grups armats com a mesures de càstig contra les seves poblacions, afectant la seva operativitat. Amb el pas dels mesos, i l'arribada d'ajudes de l'exterior turques, russes, qatarís o emiratís, la situació va anar-se alleugerint.

A les dificultats materials i logístiques, s'hi van afegir les securitàries contra el propi personal mèdic. Els segrests i les intimidacions contra els professionals també van ser

A les dificultats materials i logístiques, s'hi van afegir les securitàries contra el propi personal mèdic. Els segrests i les intimidacions contra els professionals també van ser relativament freqüents.

92 https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/hno_2021-final.pdf

93 https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/hno_2021-final.pdf

94 <http://www.emro.who.int/lby/libya-news/libya-fighting-covid-19-in-times-of-conflict.html>

95 https://www.aa.com.tr/en/africa/libya-haftars-forces-target-medical-warehouses/1801969?utm_campaign=20200413&utm_source=sailthru&utm_medium=email&utm_term=MEM%20send%20list

96 <https://xurl.es/021oh>

relativament freqüents. El Sindicat de Metges de Líbia va exigir posar fi “a la farsa” que ocorria contra els metges arrel del segrest d'Al-Siddiq bin Dallah, cirurgià a l'hospital al-Khadra de Trípoli⁹⁷. Bin Dallah va ser segrestat el desembre del 2020 per milícies vinculades al GNA⁹⁸. Dos mesos abans un equip de sis metges que es desplaçava de Trípoli a Gadames per donar suport a l'hospital local també va ser segrestat per un grup armat i alliberats 11 dies després⁹⁹. Al mes de setembre el metge Abdel Moneim al-Ghadamsi, reconegut pels seus convois sanitaris que provaven de fer arribar l'assistència mèdica arreu del país, també va ser segrestat a Trípoli¹⁰⁰. Muhammad al-Hariri, cirurgià cardiovascular a Tajoura, va ser segrestat l'octubre del 2021¹⁰¹.

El conflicte armat també va fer impracticable el toc de queda domiciliari per a moltes comunitats, ja que mantenir-se a casa era un risc d'exposició als atacs. Els problemes d'abastiment d'aigua en poblacions com Trípoli feien difícil prendre mesures de precaució com el rentat de mans així com disminuïen la capacitat d'atendre els malalts als centres hospitalaris. Ambdós cantons de Líbia van aplicar mesures com el tancament de fronteres, la limitació de moviments entre regions, el tancament d'escoles i negocis no essencials i van encoratjar mesures d'aïllament social, tot i que aquestes tinguessin diversos graus d'aplicació segons la regió o ciutat. El govern del GNA va arribar a imposar un confinament total durant 10 dies¹⁰² que després seria relaxat a un toc de queda nocturn a la capital. Però la incapacitat de l'estat de forçar l'aplicació de la mesura va provocar l'incompliment per part de molta gent i va tornar a qüestionar el poder efectiu de les institucions.

Els problemes d'abastiment d'aigua en poblacions com Trípoli feien difícil prendre mesures de precaució com el rentat de mans així com disminuïen la capacitat d'atendre els malalts als centres hospitalaris.

Aquesta, a més, arribava, enmig d'un episodi d'atacs de les forces lleials a Haftar sobre la capital, exposant aquells ciutadans que es quedaven a casa a ser blanc dels objectius militars. El desconeixement i la oposició i estigma associada a la pandèmia també va facilitar una forta oposició a algunes d'aquestes mesures. La fragmentació del país i la impossibilitat d'emprendre mesures a nivell nacional, va fer que moltes d'aquestes s'apliquessin localment. Una persona entrevistada explica que a Zuwara, població costanera

97 <https://al-ain.com/article/orthopedic-surgeons-in-libya>

98 <https://xurl.es/wuogm>

99 <https://xurl.es/5vu42>

100 <http://alwasat.ly/news/libya/296057>

101 <https://al-ain.com/article/kidnapping-official-libyan-west-tripoli>

102 <https://xurl.es/rapua>

a 60 km de la frontera amb Tunísia, van viure 3 mesos de confinament, primer nocturn i després total¹⁰³.

Per la seva banda, el govern de les Forces Armades Líbies encapçalades per Haftar, va ser criticat per aprofitar l'avinentsa de la pandèmia per accentuar el seu ferri control del territori. Significativament, el comitè de control del Covid estava encapçalat per un militar, Abdul-Razzaq el-Nadouri¹⁰⁴. En una de les primeres intervencions públiques va assegurar que perseguirien qualsevol doctor que s'oposés a les seves mesures i que seria considerat un traïdor i un espia¹⁰⁵. També va amenaçar els metges i activistes libis a l'estranger amb l'arrest a la seva arribada a Líbia si criti-

Els problemes d'accés eren superiors a les regions del sud, entre les dones i, sobretot, entre la població migrant.

caven l'actuació del Ministeri de Salut o del Comitè de Control del COVID. La declaració arribava just després de la detenció del doctor Muhammad Ajram, voluntari a l'equip d'epidèmia al Centre Mèdic de Bengazi i que havia aparegut a televisió criticant la gestió de la crisi i la manca de preparació i equipaments per a fer front a la pan-

dèmia¹⁰⁶. Aquests episodis van posar en alerta el risc que aquesta podia ser utilitzada per a incrementar encara més la governança militar de l'Est de Líbia. En el context de guerra ambdós costats es van estar acusant d'estar portant el virus al país amb la difusió de mentides a xarxes¹⁰⁷.

Els problemes d'accés eren superiors a les regions del sud, entre les dones i, sobretot, entre la població migrant. Pel que fa a la població desplaçada, que encara rondava les 200 mil persones durant l'esclat de la pandèmia, la situació d'exposició accentuada provocada per la crisi de la Covid les feia encara més vulnerables a causa de la dificultat d'accés a la sanitat pública i la situació de precarietat habitacional en la que la majoria es trobaven. Un 64% de les persones migrants havien tingut problemes d'accés a la salut. Suposa fins a un 14% més que la mitjana líbia. I és que migrants, refugiats i sol·licitants d'asil han estat especialment vulnerables a la Covid-19. Especialment la d'aquelles persones retingudes a centres de detenció on s'han registrat gran nombre d'abusos de poder i manca d'accés a recursos sanitaris. Una situació que els ha exposat més als

103 La veritat és que no he pogut trobar enlloc que confirmi aquesta informació

104 <http://alwasat.ly/news/libya/276722>

105 https://twitter.com/w_lacher/status/1245590015691771905?lang=en

106 <https://ar.libyaobserver.ly/article/7754> , <https://www.youtube.com/watch?v=O7oiWjCjSR8>

107 Mitjans vinculats amb Qatar van acusar de portar el Covid al país a l'arribada de combatents estrangers sirians per lluitar amb les tropes de Haftar

<https://english.alaraby.co.uk/news/haftars-foreign-mercenary-fleet-potentially-bringing-coronavirus-libya>

impactes de la pandèmia¹⁰⁸. Nacions Unides denunciava la manca de zel de les administracions locals per a informar la població migrant sobre els riscos de la pandèmia malgrat les seves obligacions humanitàries al respecte¹⁰⁹. La criminalització de la migració, així com la manca d'un marc de seguretat jurídica, feia que molts migrants no contemplessin la opció d'apropar-se a un centre de salut per por a ser arrestats. En diversos informes es van reportar detencions de persones migrants en hospitals quan aquestes s'hi havien adreçat per a rebre assistència mèdica. En d'altres casos es denunciaven haver rebut tractaments inadequats o fins i tot el rebuig a atendre persones negres. Una combinació d'un sistema sobrecarregat i l'estructuralitat del racisme van afavorir aquestes pràctiques, segons denunciaven els experts.

A més, mentre tant sols un 20% dels libis havien vist com la pandèmia els havia fet perdre accés a la feina, la xifra pujava fins a un 90% en el cas dels migrants consultats per la OIM¹¹⁰. Segons una altra enquesta, un 65% havia perdut accés als seus ingressos habituals¹¹¹. Migrants havien vist com la pandèmia els havia dificultat accedir a guanyar-se una vida mínimament digna. L'augment dels preus i les manques d'oportunitats laborals també va colpejar especialment aquestes comunitats. Fins a un 85% dels migrants enquestats a la zona d'Abu Salim reconeixien tenir problemes d'accés als aliments, mentre l'atur entre els migrants havia escalat del 17 al 24% en tant sols els primers 4 mesos del 2020¹¹². Aquesta situació va facilitar a que molts migrants s'exposessin més fàcilment a situacions d'abús i explotació laboral. Moltes dones s'havien passat al treball sexual, mentre es denunciava que aquesta pràctica laboral era cada cop més precària i perillosa arrel de la pandèmia.

En general les restriccions de moviment no van alterar excessivament els fluxos migratoris però sí que els van fer més arriscats. Tant per aquells que creuen el desert com pel mar, les dificultats van créixer, provocant que els passadors reclamessin cobrar xifres més elevades. Les restriccions als ports italians aplicades arrel de la crisi han dificultat els rescats a mar d'embarcacions migrants. La OIM denunciava al mes de maig del 2020¹¹³ que l'absència de monitoratge per part d'ONGs o institucions estatals feia témer que un gran nombre de naufragis d'embarcacions s'estigués produint sense ser registrades. La institució reconeixia un gran flux d'embarcacions entre les costes del Nord d'Àfrica i les de Itàlia i Malta. Mentre a l'abril del 2020 havien registrat el doble d'intents de creuar el

108 "Libya and COVID-19: How the pandemic has affected migrants, refugees and internally displaced persons" by Emadeddin Badi

109 https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Migration/A_pandemic_of_exclusion.pdf

Segons una enquesta de l'abril del 2020, un 45% dels migrants de Trípoli desconeixien com rebre assistència mèdica si tenien símptomes de Covid-19

110 https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Migration/A_pandemic_of_exclusion.pdf

111 https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Migration/A_pandemic_of_exclusion.pdf

112 "Libya and COVID-19: How the pandemic has affected migrants, refugees and internally displaced persons" by Emadeddin Badi

113 <https://www.infomigrants.net/en/post/24745/iom-concerned-about-invisible-migrant-shipwrecks>

Mediterrani que un any abans, durant el període de restriccions les morts s'havien reduït fins a 4 vegades respecte les registrades 12 mesos abans en el mateix espai. Les autoritats creien que la manca de monitoratge fruit de les restriccions de la Covid podrien explicar aquestes xifres dispars, amagant unes xifres de morts molt superior.

A la tardor d'aquell any, per contra, una redoblada activitat de les autoritats costeres líbies va tornar a massificar els centres de detenció de persones migrants. Segons l'International Rescue Committee (IRC), en dues setmanes de setembre un centre de detenció de Trípoli va passar de 25 persones a més de mil malgrat tenir una capacitat per a només 150 persones¹¹⁴. La sobre població dels centres va facilitar que, en paral·lel al virus, es propaguessin malalties com la sarna o la tuberculosi, a part d'importants efectes en la salut mental de les persones retingudes. L'accés als centres per part d'entitats defensores dels Drets Humans, per tal de monitorar el respecte a la dignitat de les persones retingudes, es va veure seriosament afectada a causa de les restriccions imposades per la pandèmia. Les entitats denunciaven l'augment de les traves burocràtiques per a monitoritzar els centres. Alguns havien desistit de fer-ho.

La parada parcial de l'activitat dels passadors arrel dels inicis de la pandèmia, a més, han reconfigurat les rutes i el model de negoci. Jonathan Tossel, investigador del Clingendael Conflict Research Unit, destacava que els creixents ajuts europeus per la prevenció d'arribades migrants al Nord de la Mediterrània ha fet que la perspectiva del negoci en el tràfic de persones hagi mutat. Ara consideren més rendible "detenir un migrant que no pas transportar-lo a un punt de desembarcament", afirmava¹¹⁵. A les ajudes europees s'hi sumen, a més, la possibilitat d'extorsió als detinguts o als familiars d'aquests, a qui es demana grans quantitats de diners a canvi de la llibertat, el que accentua exponencialment les possibilitats de que siguin sotmesos a tortura o malnutrició. També s'han reportat molts casos d'exposició de les dones a cercles de prostitució i proxenetisme i la creació de noves formes d'esclavitud associada. Un canvi de model, en definitiva, que va associat a tota una vulneració de drets sobre les persones en procés migratori. En alguns casos es van reportar persones que havien passat fins a deu vegades cíclicament pel mateix procés de detenció-centre per migrants-alliberament¹¹⁶.

La UNICEF i la OMS denunciaven, en un comunicat conjunt el mes de maig del 2020, que els problemes de proveïment de vacunes accentuats per la pandèmia deixarien 250 mil infants en situació de risc¹¹⁷. Malalties com la diftèria, el tètanus, poliomielitis o la hepatitis B eren entre les llistades, mentre s'alertava que s'estaven acabant les reserves de vacunes contra la polio.

114 <https://www.rescue.org/press-release/new-irc-data-nearly-500-children-sent-libyan-detention-centres-past-6-months-irc-calls>

115 <https://english.alaraby.co.uk/features/how-human-traffickers-are-exploiting-covid-19-north-africa>

116 <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/A-HRC-48-83-AUV-EN.pdf>

117 <https://reliefweb.int/report/libya/over-quarter-million-children-libya-are-risk-vaccine-preventable-diseases>

Com a pràcticament arreu del planeta, les mesures de confinament van augmentar el risc d'exposició de moltes dones a casos de violència domèstica i de gènere. Segons una enquesta de Nacions Unides, un 46% de les dones temien que aquest fos el resultat del confinament i, tot i la aparent manca de consciència sobre el tema, un de cada cinc libis reconeixia haver notat un increment dels casos des de l'inici del confinament¹¹⁸. En les primeres setmanes de la pandèmia grups feministes van denunciar 3 morts de dones a mans dels seus marits ocorregudes en una mateixa setmana¹¹⁹.

En un altre registre de les coses, el govern del GNA va anunciar l'alliberament d'un gruix de fins a 450 presoners per disminuir la sobre-població carcerària i combatre la expansió del virus a les presons. Un mesos després de l'anunci, organitzacions de drets humans asseguraven no haver pogut constatar la execució de la mesura¹²⁰ que, de totes formes, va ser força polèmica.

Les diverses mesures per proveir fons en la lluita contra la Covid va provocar enormes suspicàcies. Molts ajuntaments van denunciar que els diners promesos mai arribaven, donant portes a l'especulació del cercle corrupte. Un 81% dels alumnes van destacar no poder seguir els seus estudis per la impossibilitat d'accedir als recursos on-line destinats a estudiar a distància¹²¹.

A finals d'agost del 2020 una sèrie de protestes van tenir lloc en diverses ciutats líbies. Les més importants van tenir lloc a Misrata i Trípoli, assenyalant el GNA de Fayez Serraj de corrupció i ineficiència, entre d'altres, en la gestió de la pandèmia de la Covid19. Els problemes de seguretat, talls d'aigua, accés a gas per cuinar o manca d'efectiu als bancs eren les principals causes de les protestes, que assenyalaven la corrupció del govern. Amar Jamil, un dels manifestants, declarava a Al-Jazeera "Des de l'inici de la pandèmia de coronavirus, el govern va gastar centenars de milions, però les persones malaltes no tenen un lloc on

Com a pràcticament arreu del planeta, les mesures de confinament van augmentar el risc d'exposició de moltes dones a casos de violència domèstica i de gènere. [...] Un de cada cinc libis reconeixia haver notat un increment dels casos des de l'inici del confinament.

118 <https://twitter.com/unwomenarabic/status/1255129769668014080>

Val a dir que no he trobat la font original. Els enllaços no revelen d'on surt aquesta dada vaga

119 <https://xurl.es/x2nuv>

120 <https://www.alaraby.co.uk/%D9%83%D9%88%D8%B1%D9%88%D9%86%D8%A7-%D9%81%D9%8A-%D8%B3%D8%AC%D9%88%D9%86-%D9%84%D9%8A%D8%A8%D9%8A%D8%A7>

121 https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/hno_2021-final.pdf

ser tractades. La gent es mor perquè els van robar els diners”¹²². Les primeres manifestacions a Trípoli van ser reprimides. “Almenys sis manifestants van ser segrestats i diversos altres van resultar ferits després que homes armats desapareixin amb munició real, fins i tot amb metralladores pesades, per dispersar una manifestació a Trípoli el 23 d'agost, segons testimonis oculars i proves de vídeo examinades per Amnistia Internacional” denunciava l'organisme¹²³. Aparentment al darrera s'hi podrien trobar diversos grups armats propers al govern¹²⁴. La policia, en cap cas, va intervenir per defensar els manifestants. El Ministeri de l'Interior va prometre una investigació sobre els successos¹²⁵, tot i que, en un discurs televisat, el president Serraj va assenyalar que la manifestació no disposava de permisos i que entre els manifestants hi havia infiltrats armats que van provocar aldarulls¹²⁶. Malgrat tot va decidir destituir el ministre de l'Interior i redibuixar el seu gabinet ministerial arrel dels fets¹²⁷ i va imposar un toc de queda de 4 dies, que s'acabaria allargant a 10. Una mesura, aquesta, que els manifestants veien com un intent de coaccionar el seu dret a protesta¹²⁸.

Les protestes van saltar al costat est del país unes setmanes més tard. L'11 de setembre desenes de manifestants sortien al carrer a Bengasi criticant els talls elèctrics i l'empitjorament de les condicions de vida. Els manifestants van tallar carrers i cremar neumàtics, en unes protestes que tenien els seus orígens en la manca de combustible per a fer funcionar les estacions elèctriques. El govern de Haftar acusava Trípoli de no estar important suficient petroli i estar intentant ofegar la regió. Les protestes es van estendre en els següents dies a Bayda, Sabha o fins i tot a el-Marj, on el dia 12 es va produir la mort d'un manifestant i la detenció de diversos més¹²⁹. Un dia després, el govern de Tobruk també dimitia, tot i que acabaria per no fer efectiu l'anunci¹³⁰.

Les protestes van seguir els següents dies a totes dues bandes del país. Aquestes arribaven en un context molt concret marcat per les negociacions per un alto el foc permanent entre les dues parts enfrontades del país. Causa o conseqüència, les protestes seguirien fins a l'octubre, quan les dues parts ratificarien l'acord de pau. Serraj, que havia

122 <https://www.aljazeera.com/news/2020/8/24/libya-2nd-day-of-misrata-protests-over-corruption-poor-services>

123 <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/08/libya-heavy-weaponry-used-to-disperse-peaceful-protesters-demanding-economic-rights/>

124 <https://www.libyaherald.com/2020/08/24/shooting-at-tripoli-demonstrations-moi-identifies-shooters-will-investigate-and-reveal-results/>, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/08/libya-heavy-weaponry-used-to-disperse-peaceful-protesters-demanding-economic-rights/>

125 <https://www.facebook.com/Fathi.Ali.gov/posts/970093326747362>

126 <https://www.libyaherald.com/2020/08/25/serraj-big-speech-post-demonstrations-wont-resign-would-leave-office-through-lpa-reform-to-reform-ministries-and-use-emergency-powers-thanked-saviour-turkey/>

127 <https://federalnewsnetwork.com/world-news/2020/08/libyas-tripoli-based-gov-suspends-minister-after-shooting/>

128 <https://xurl.es/mm22c>

129 <https://unsmil.unmissions.org/unsmil-statement-protests-al-marj-city-12-september-2020>

130 <https://www.aljazeera.com/news/2020/9/14/libyas-eastern-based-government-resigns-amid-protests>

anunciat que dimitiria en plena onada de protestes, es va fer enrere, com també ho va fer el govern dimitit de Tobruk. Basades en un inestable equilibri i construïdes sobre aquest context, la fragilitat de l'acord ha perseguit els posteriors mesos.

Com a conclusió podem afirmar que malgrat els riscos que implicava la gestió de la pandèmia per part de les autoritats locals, la major part d'amenaques i vulneració de drets vinculades a la covid-19 ja estaven presents en un país encara en procés de sortir d'una guerra civil dura, amb un estat fràgil i amb dues entitats polítiques en competició buscant legitimar la seva autoritat per la força de les armes. La gestió de la pandèmia amb prou feines ha limitat el dret a moviment i manifestació ja de per si molt restringits al país i, en tot cas, alguns elements només han servit per accentuar lleugerament tendències represives ja existents al país des de fa anys.

5. VINCLE AMB EL CANVI CLIMÀTIC

Segons alerten els experts, les condicions geogràfiques de Líbia la fan especialment vulnerable al canvi climàtic. La ribera sud del Mediterrani, amb un augment de 1,5 graus en els darrers 140 anys, és un dels punts amb major augment de temperatura del planeta¹³¹. Es preveu que pel 2040 aquest augment pugi fins als 2,2 graus i que arribi fins als 4° abans de final de segle¹³². Una de les persones entrevistades, pilot d'avions, reconeix que a causa de l'augment de temperatures els avions petits han d'evitar volar pel desert. Un altre entrevistat, guardacostes, ens remarcava que els canvis de temperatura estan provocant nous i violents corrents marítims i canvis de vent.

La conscienciació de la població sobre el canvi climàtic sembla poc profunda i consolidada. Les persones entrevistades reconeixien majoritàriament saber del tema però tenir la percepció que no era una prioritat per a una població més preocupada en qüestions securitàries o existencials més elementals a dia d'avui. Alguns estudis recents, però, indiquen un grau de conscienciació relativament raonable entre els camperols¹³³.

Actualment el 95% del país és desert i només un 2% és terreny cultivable¹³⁴. La manca de camps agrícoles obliga a que el 75% dels aliments de consum intern hagin de ser importats¹³⁵. La producció agrícola ha decaïgut fins a un 70% des del 2011 i es critica la manca de mesures d'eficiència en el rec¹³⁶. La situació és especialment crítica en algunes zones, com la regió del Fezzan¹³⁷. La proximitat al Mediterrani fan que moltes parts del país siguin susceptibles a inundacions, tempestes de sorra, tempestes de pols i desertificació. Aquesta condició comporta greus riscos climàtics per a Líbia, ja que sovint

Les condicions geogràfiques de Líbia la fan especialment vulnerable al canvi climàtic. La ribera sud del Mediterrani, amb un augment de 1,5 graus en els darrers 140 anys, és un dels punts amb major augment de temperatura del planeta.

131 https://climate-security-expert-network.org/sites/climate-security-expert-network.org/files/documents/csen_risk_brief_libya.pdf

132 https://climate-security-expert-network.org/sites/climate-security-expert-network.org/files/documents/csen_risk_brief_libya.pdf

133 https://www.researchgate.net/publication/332158244_ATTITUDE_AND_RISK_PERCEPTION_OF_CLIMATE_CHANGE_IN_FARMING_COMMUNITIES_IN_TRIPOLI_LIBYA

134 https://climate-security-expert-network.org/sites/climate-security-expert-network.org/files/documents/csen_risk_brief_libya.pdf

135 <https://climateknowledgeportal.worldbank.org/country/libya>

136 <https://www.planetarysecurityinitiative.org/news/climate-change-threatens-basic-state-functionality-libya>

137 <https://centaur.reading.ac.uk/79720/1/wadi%20shati%20paper%20ref%20pdf%20copy.pdf>

l'escassetat de recursos hídrics provoca competència intercomunitària entre la població local. 9 de cada 10 libis viuen a la costa, on les reserves aquífères o bé ja estan seques o bé es troben contaminades per la intrusió de l'aigua de mar. Les dessalinitzadores que existeixen estan en males condicions, necessiten reparacions urgents i els problemes derivats del conflicte armat no van fer més

La conscienciació de la població sobre el canvi climàtic sembla poc profunda i consolidada. Les persones entrevistades reconeixien majoritàriament saber del tema però tenir la percepció que no era una prioritat per a una població més preocupada en qüestions securitàries o existencials més elementals a dia d'avui.

que empitjorar-ne les perspectives¹³⁸. El canvi climàtic, juntament amb les incapacitats de l'estat en un context bèl·lic, estan agreujant els factors que impulsen el conflicte. Grans proporcions de població es queden sense subministrament d'aigua fins a períodes d'entre 8 i 10 hores diàries.

Les pluges decreixen a un ritme constant (1,95 mm menys cada any) mentre el nivell del mar mediterrani creix fins a 3 vegades per sobre del de la resta del planeta¹³⁹. Abans del final de segle el nivell del mar hauria pogut pujar uns dos metres i mig i com que la major part de la població líbia viu a la franja marítima, es veurien directament afectats.

La mala gestió dels recursos hídrics provoca escassetat i conflictes entre comunitats. Amb altes taxes de consum, poca preocupació en l'eficiència d'ús de l'aigua agrària i alta ocupació en el sector agrícola, les tensions sobre els mitjans de vida de les persones augmenten gradualment.

L'any 1984 el govern de Gaddafi va impulsar el projecte del Man Made River, un gran sistema de bombeig d'aigua per portar aigua dolça situada a 500 metres sota terra, en el denominat Sistema Aquífer de Gres de Núbia, un dels més grans aquífers del planeta, i transportar-la a centenars de quilòmetres fins a la població de la costa. Amb aquest recurs aparentment il·limitat, a través d'una xarxa de fins a 1300 pous, el govern va crear granges estatals circulars massives al desert, cultivant de tot, des de blat fins a síndries. Gaddafi va fer la famosa afirmació que amb aquesta aigua el desert acabaria sent tant verd com la bandera de la República líbia. El cert és que, essent el projecte d'enginyeria més ambiciós de l'època, es va convertir en un pastís seductor per a moltes empreses i les denúncies de corrupció i suborns van estar a l'ordre del dia.

138 <https://www.libyaobserver.ly/life/leak-main-pipeline-water-desalination-plant-may-cut-water-supply-tobruk-official-warns>

139 https://climate-security-expert-network.org/sites/climate-security-expert-network.org/files/documents/csen_risk_brief_libya.pdf

Actualment un 60% de l'aigua utilitzada al país prové d'aquest projecte¹⁴⁰. L'any 2010 el govern manifestava que el pou podia durar fins a 4 mil anys, però altres informes asseguraven que podia tenir una vida de entre 60 i 100¹⁴¹. Actualment es calcula que podria nodrir durant 200 anys Líbia, sempre i quan ningú altre exploti aquests pous subterranis. Però els nivells d'extracció actuals estan superant entre 4 i 10 vegades el nivell de renovació natural, posant enormement en risc aquestes xifres. A més a més de l'esgotament fruit de l'excés de consum, la manca de seguretat i els sabotatges son una altra amenaça. Algunes comunitats han sabotejat centenars de pous en considerar que el nord els estava espoliant l'aigua. Una situació que ha provocat enormes problemes d'abastiment. El juliol del 2011 avions de la OTAN van bombardejar una de les estacions de bombeig, deixant comunitats sense accés a l'aigua i aixecant enorme indignació¹⁴².

Els pics de temperatura també impliquen problemes per a estabilitzar el sistema elèctric. Ni la xarxa ni la producció acompanyen el probable augment del consum provocat per l'augment de temperatures. El país és extremadament depenent del petroli, el que la deixa enormement exposada a les fluctuacions del preu. Malgrat que encara no queda clar si ja hem assolit o si estem a punt d'assolir el denominat pic del petroli, es calcula que en els propers 25 anys la demanda caurà un 27%¹⁴³. Líbia i Iraq son considerats els països productors més vulnerables a aquesta situació ja que no han construït alternatives al monocultiu del sector. A més, el principal generador elèctric del país és la crema de petroli, el que provoca que Líbia encapçali el rànquing d'emissions de gasos d'efecte hivernacle de tota Àfrica, i fent entre dues i quatre vegades més emissions que cap altre país del Nord d'Àfrica¹⁴⁴.

Les amenaces del canvi climàtic poden, en definitiva, accentuar la conflictivitat d'un país encara inestable i amb un estat feble i incapaç de fer front als enormes reptes que li venen pel davant. La major part de les ciutats costeres patiran els efectes de la pujada del nivell del mar i la inestabilitat residencial a la costa, que és on es concentra la pràctica totalitat de la població, pot ser un problema seriós en les properes dècades. A més els problemes d'accés als recursos, especialment als hídrics però també a les exigües zones cultivables, poden accentuar els conflictes ja existents entre comunitats. La realitat local, marcada pels més de deu anys de conflicte i inestabilitat, centrada en un principi bàsic de supervivència, fa difícil que el canvi climàtic sigui una prioritat, sent un tema que es principalment percebut com una preocupació de persones i països privilegiats.

140 <https://reports.unocha.org/en/country/libya/card/2r82XSjHkw/>

141 <https://www.csmonitor.com/World/Africa/2010/0823/Libya-s-Qaddafi-taps-fossil-water-to-irrigate-desert-farms>

142 <https://theecologist.org/2015/may/14/war-crime-nato-deliberately-destroyed-libyas-water-infrastructure>

143 https://climate-security-expert-network.org/sites/climate-security-expert-network.org/files/documents/csen_risk_brief_libya.pdf

144 https://climate-security-expert-network.org/sites/climate-security-expert-network.org/files/documents/csen_risk_brief_libya.pdf

Respecte a la tasca de la societat civil en l'àmbit de la defensa dels drets mediambientals, s'afirma que el present informe no pot contribuir significativament. A partir de les fonts consultades, es constata de l'existència d'associacions i moviments socials que treballen en aquest aspecte des d'un punt de vista principalment local. No obstant això, una vegada contactades per a poder investigar sobre la situació de drets mediambientals i les prioritats del seu treball, no s'ha aconseguit cap resposta - es desconeix la raó. Per tant, tot i que es pot concloure l'existència d'algunes d'aquestes iniciatives en la societat civil líbia, aquest informe no ha pogut comprovar el seu nivell d'activitat o d'influència, així com el seu testimoniatge sobre l'impacte de la gestió de la crisi mediambiental en els drets humans al país.

6. RECOMANACIONS

La situació a Líbia és certament complexa i les recomanacions que aquí es fan no són exhaustives ni aplicables sense una anàlisi actualitzada del context de la intervenció. No obstant això, de les entrevistes i de la recerca sorgeixen una sèrie de punts que semblen ser “de consens” i poden servir com a punt de partida per a la reflexió abans (o després) d'una possible acció exterior a Líbia.

Tot i que existeix una notable divisió i bastant escepticisme sobre la tasca que ha exercit i exerceix la comunitat internacional a Líbia, es pot concloure que hi ha un consens generalitzat quant a la idea que, si es fa bé, la cooperació internacional pot tenir valor afegit i acompanyar la millora de la protecció dels drets humans a Líbia.

Els objectius d'aquestes recomanacions són:

- 1) Permetre'ns imaginar i proposar accions que condueixin a un millor respecte dels drets humans
- 2) Garantir que aquestes accions siguin eficaces i adequades, i no agreugin o posin en perill a les poblacions locals o a les parts interessades
- 3) Garantir que aquestes accions tinguin un impacte real i sostenible per a la població local en termes de condicions de vida i respecte als drets humans

Pensar l'acció exterior

- Definir una zona d'intervenció precisa. És impossible pensar que la mateixa intervenció serà aplicable a tot el territori.
- Adaptar l'àrea d'intervenció al tema de treball. Per a això, es recomana acudir a les persones expertes del país, que podran orientar la decisió. Per exemple: els temes de racisme són més rellevants i potencialment més acceptats per la població del sud del país. Serà més difícil tractar amb ells a Trípoli.
- Pensar en accions consultant les autoritats locals per a facilitar els procediments i assegurar la seva cooperació, o evitar bloquejos en cas de no cooperació.
- Definir les sòcies de terreny tenint en compte les comunitats i la necessitat d'incloure (definir el nivell de participació) de les autoritats.
- Realitzar cursos de sensibilització de conflictes abans d'entrar al país.
- És molt important ser conscient dels límits i riscos d'abordar les qüestions relacionades amb la promoció dels drets humans. Per tant, és necessari estar preparat per a tenir un discurs molt controlat, i valorar l'estratègia per a tenir impacte.
- Proposar alternatives no violentes i innovadores per a respondre a un context d'alta conflictivitat. Totes les accions han de basar-se en aquest enfocament i posar en relleu la necessitat de diàleg i reconciliació entre els diferents grups i comunitats.

Respecte dels drets humans

Com ha demostrat aquest informe, no tots els drets humans estan tractats de la mateixa manera i alguns són més controvertits que uns altres, o més treballats per les autoritats. Per això, l'estratègia d'intervenció ha d'adaptar-se al tipus de dret per la qual cosa volem enfrontar-nos.

Drets civils i polítics

- Com aquest tema és extremadament sensible a Líbia, evitar tractar-lo directament i utilitzar un llenguatge més generalista.
- Aquest tema és el que pot causar més problemes, especialment als defensors i defensores. La noció de “no do harm” és fonamental i ha de prendre's com a prioritari.
- Centrar-se en les eines per a la protecció efectiva dels defensors dels drets: en línia i offline. Això pot incloure:
 - › Formacions en seguretat digital;
 - › Creació de xarxes de suport;
 - › Reforç de capacitats en anàlisis de context, de seguretat...
 - › Tècniques de protecció personal.
- Incloure aquest tema i el treball que es realitzarà com a part d'una tasca més àmplia que tracta de qüestions “autoritzades” i no esmenta els detalls de les accions previstes. Amb aquesta lògica, es pot treballar sobre monitoratge de vulneracions de drets humans, recollida de dades...
- En general, per a aquest tema, afavorir el treball amb els les persones claus líbies que viuen a l'estranger, sobretot els defensors i defensores de drets humans.
- Per a abordar el tema amb la ciutadania líbia pensar-ho a través de les nocions de “ciutadania”, “educació cívica”, ja són temes sobre els quals hi ha molta feina de sensibilització i informació en la població.
- Evitar els temes de tortura, que poden ser bloquejats per les autoritats i molt controvertits.

Drets culturals

- Tenir en compte el regionalisme i les especificitats de cada comunitat i grup.
- Abordar la temàtica en forma de “convivència”, tolerància, respecte.
- Donar prioritat als projectes vinculats a l'acció cultural i introduir els drets culturals en aquesta mena de missions.
- Imaginar campanyes de sensibilització o d'incidència segons la regió i les comunitats

Drets de les dones

- Organitzar el treball sobre els drets de les dones segons temes més o menys sensibles.
- Prioritzar les accions entorn de la participació política de les dones, especialment en aquest moment (2022-2023), o sobre l'accés als recursos (que es poden vincular als drets socioeconòmics).
- Evitar tractar directament les qüestions de gènere, la desigualtat i els rols socials. Per a molts i moltes, aquests temes es consideren “occidentalistes”.
- Tenir en compte el marc “islàmic” d'aquest tema. Les intervencions internacionals solen ser vistes amb gran desconfiança o són criticades per la seva falta de comprensió de la realitat líbia.

Drets dels migrants

- Tenir en compte que aquest tema és extremadament delicat i pot donar lloc a greus conflictes amb les autoritats.
- Si es vol abordar aquesta qüestió o treballar sobre aquests drets, treballar amb un soci ben seleccionat que actua en terreny (que ha de tenir bones relacions amb les autoritats).
- Anar amb compte de no crear un vincle de la temàtica amb els drets civils i polítics, per a no agreujar la situació.

Altres drets desconeguts o molt poc tractats

- Drets mediambientals : a causa de la falta de coneixement, d'oportunitat o de gestió de prioritats, aquest és un tema que rares vegades s'aborda a Líbia. Podem imaginar-nos l'organització de campanyes o actes de sensibilització per a tractar d'interessar a les autoritats i als ciutadans i vincular aquests drets a altres drets (sobretot els socioeconòmics). Això també podria ajudar a anticipar-se als imminents problemes de recursos naturals i, en particular, a crear alternatives per a

reduir la dependència del petroli, que continua sent un factor determinant en les opcions polítiques i geopolítiques del país.

- Accés a la salut: veure la crisi de Covid com una oportunitat per a abordar el tema i incloure a les autoritats. Les necessitats són reals i reconegudes per tots i totes.
- Drets dels joves, nens i nenes: les intervencions tendeixen a centrar-se en la noció de nen soldat, o nen en conflicte amb la llei. Hi ha altres temes, com la prevenció de conflictes violents o, més positivament, el treball sobre la cohesió social, que podrien ser rellevants per a aquestes necessitats. A més, les qüestions de gènere poden abordar-se de forma menys directa a través d'accions a favor dels drets dels nens

Triar les sòcies locals: estratègia

- Dirigir-se preferentment als joves, que poden tenir menys bloquejos ideològics que les generacions majors. A més, representen el futur del seu país. Sembla més estratègic invertir energia a mobilitzar/conscienciar/formar a la joventut líbia, en lloc d'intentar convèncer a una persona gran.
- En l'anàlisi del context, incloure una anàlisi dels agents responsables de les violacions de drets. Algunes infraccions queden impunes perquè les autoritats no són conscients del problema. De fet, això pot ajudar a establir relacions amb les autoritats per a abordar aquestes necessitats.
- Intentar, en la mesura que sigui possible, incloure a les autoritats en cada acció. Presentar-los les intervencions de manera que satisfacin les seves necessitats i que se sentin valorats en participar en el projecte.
- Ser conscients de les capacitats de les organitzacions de la societat civil líbia, que no tenen molta experiència en matèria de gestió de projectes, comunicació, control financer, etc. Es recomana iniciar un projecte amb la formació i/o capacitació del personal que s'encarregarà del projecte. L'impacte és alt i els riscos de seguretat són baixos.
- Desenvolupar el concepte de societat civil i intentar crear o reflexionar sobre el rol de la societat civil. Això permet abordar els drets humans de manera més lleugera i menys directa amb els agents implicats en els projectes.
- Finalment, subratllem la importància que les intervencions han de considerar-se un suport a les intervencions líbies ja existents, que responen a les necessitats identificades sobre el terreny i que a vegades es veuen frenades per les intervencions externes.

DIAGNÒSTIC PARTICIPATIU – WAHDA

En col·laboració amb:

Fundació Solidaritat
UNIVERSITAT DE BARCELONA

الرابطة التونسية للدفاع عن حقوق الإنسان
La Ligue Tunisienne pour la Défense des Droits de l'Homme

Finançat per:

Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament

Generalitat
de Catalunya